

Policejní Akademie České republiky v Praze

Katedra trestního práva

Usnesení o zahájení trestního stíhání a jeho místo
v přípravném řízení

Diplomová práce

Resolution on the commencement of criminal prosecution and its
place in the pre-trial proceedings

Diploma thesis

Vedoucí diplomové práce

JUDr. Tereza Dleščíková, Ph.D.

Autor práce

Bc. Michal Németh

Praha 2022

Prohlášení:

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Praha 12.02.2022

Bc. Michal Németh

Poděkování:

Touto cestou bych rád poděkoval JUDr. Tereze Dlešíkové, Ph.D., vedoucí mé diplomové práce, za pomoc, vedení, cenné a podnětné rady a poskytnuté konzultace, které vedly ke zpracování této práce.

Anotace:

Diplomová práce se zabývá usnesením o zahájení trestního stíhání a s tím souvisejícími náležitostmi, tedy z čeho se usnesení skládá, co musí obsahovat, jaké má následky vydání usnesení. Dále obsahuje rozbor pojmů vyšší míry pravděpodobnosti a zachování totožnosti skutku. V závěrečné části je uveden historický pohled na vyšetřování a poté jsou uvedeny chystané změny související s prací na nově připravovaném trestním řádu.

Klíčová slova: přípravné řízení trestní, usnesení o zahájení trestního stíhání, vyšší míra pravděpodobnosti, zachování totožnosti skutku, prověřování, vyšetřování.

Annotation:

The diploma thesis deals with a resolution on the commencement of criminal prosecution, and the requirements related to it, i.e. what the resolution consists of, what it must contain and which legal consequences does the issue of the resolution have. I also deal with the concept of a higher degree of probability and preserving the identity of the act. The final part presents a historical view on the investigation and then presents the planned changes related to the newly prepared Criminal Procedure Code.

Key words: pre-trial criminal proceedings, resolution on the commencement of criminal prosecution, higher probability, preservation of the identity of the act, verification, investigation.

Obsah

Úvod.....	1
1 Trestní řízení	3
1.1 Účel trestního řízení	3
1.2 Orgány činné v trestním řízení	4
1.3 Zásady trestního řízení	6
1.4 Přípravné řízení	9
1.5 Prověřování.....	10
1.6 Zkrácené přípravné řízení	12
1.7 Vyšetřování	13
2 Usnesení o zahájení trestního stíhání	15
2.1 Usnesení.....	15
2.2 Výrok usnesení	16
2.3 Odůvodnění usnesení.....	17
2.4 Další náležitosti usnesení	19
2.5 Vyšší míra pravděpodobnosti.....	20
2.6 Zachování totožnosti skutku.....	24
3 Zahájení trestního stíhání	28
3.1 Počátek zahájení trestního stíhání	28
3.2 Vydání usnesení policejním orgánem	30
3.3 Obviněný.....	30
3.4 Skončení vyšetřování.....	32
3.5 Novelizace trestního řádu zk. č. 265/2001 Sb.	34
4 Kapitola z historie – původní legislativa ČSSR	36
4.1 Vyšetřovatelé	37
4.2 Oprávnění prokurátora a vyšetřovatele v přípravném řízení	38
5 Rekodifikace trestního práva procesního.....	40
5.1 Vyšetřující soudce a soudce v přípravném řízení	42
5.2 Zhodnocení funkce jednotlivých orgánů v přípravném řízení trestním ..	44
Závěr	47
Použitá literatura:	49

Úvod

Zahájení trestního stíhání konkrétní osoby, tedy vydání usnesení dle § 160 odst. 1 tr. řádu, je nejdůležitějším rozhodnutím policejního orgánu v rámci přípravného řízení, bez kterého by nebyl možný další postup v navazujících fázích trestního řízení. Mým záměrem v této práci je zabývat se usnesením o zahájení trestního stíhání a vymezit jej v rámci přípravného řízení. Pro uvedené téma jsem se rozhodl z důvodu svého zařazení do funkce vyšetřovatele služby kriminální policie, kam jsem nastoupil v roce 2017. Usnesení o zahájení trestního řízení je z mého pohledu mojí nejdůležitější činností. V této souvislosti jsem se zejména v počátku svého profesního zařazení do uvedené funkce snažil získat co nejvíce informací. Vydání usnesení vnímám nejen jako určité dovršení přípravného řízení, ale i jako svoji vizitku.

V tomto směru bych v této práci rád shrnul nejen svoje vědomosti o usnesení o zahájení trestního řízení, tedy co vydání usnesení předchází, ale chci popsat i náležitosti usnesení. Velice zajímavým tématem je pro mě pojem vyšší míry pravděpodobnosti a zachování totožnosti skutku.

Ve své praxi jsem se také setkal se zajímavým názorem, jenž se týká počátku běhu vyšetřování, který později popíšu. Dále se budu zabývat právy, která vyvolává vydání usnesení vůči obviněnému a která je tento oprávněn využít po převzetí usnesení.

U jednotlivých výše popsaných částí této práce doplním uvedené skutečnosti svými vlastními postřehy z praxe a dovolím si provést určitá zhodnocení. Následně v práci provedu krátké nahlédnutí do historie, a to s důrazem na novelizaci trestního řádu provedenou zákonem č. 265/2001 Sb., kterým se změnil postup sdělení obvinění prověřované osobě. V této části práce chci také popsat postup vyšetřování praktikovaný před uvedenou novelou.

Ke konci práce naopak popíšu chystané změny, které jsou připravovány v souvislosti s prací na novém trestním řádu. Změny, o kterých se zmíním, budou souviset s přípravným řízením a jeho dopady na práci policejního orgánu, ale i na práci státního zástupce, jehož místo v přípravném řízení má být novým

zákonem posíleno. Nakonec se zmíním o funkci vyšetřujícího soudce a soudce přípravného řízení, o jehož zavedení se také uvažovalo.

Práce tak pojednává především o přípravném řízení, ale zabíhá i k univerzálním definicím trestního řízení jako celku, např. definicím orgánů činných v trestním řízení, jednotlivým zásadám trestního řízení atd., přičemž v těchto kapitolách s ohledem na zaměření práce jednotlivé pojmy pouze definuji na úrovni základní znalosti tak, abych neodváděl práci od stanoveného tématu.

Pokud by tato práce mohla být určitým vodítkem a pomocníkem pro začínající vyšetřovatele, kteří jsou v dnešní době přímo „vhozeni“ do víru vyšetřování a nemají možnost se s problematikou pomalu seznamovat nebo přihlížet vyšetřování u zkušenějšího kolegy a učit se od něj, jak tomu bylo zvykem v minulém období za působení úřadu vyšetřování, budu velice rád a budu pokládat práci za úspěšnou.

1 Trestní řízení

1.1 Účel trestního řízení

Účelem trestního řízení je snaha v souladu se zákonem odhalit pachatele trestné činnosti, který způsobem popsaným v trestním zákoníku porušil zájem chráněný tímto zákonem. S tím souvisí úkol především policejního orgánu zadokumentovat veškeré skutečnosti, které mají spojitost s trestním jednáním, v začátku trestního řízení kvalifikovat trestný čin, zjistit osobu pachatele a zajistit jeho přítomnost tak, aby byl dosažitelný pro další orgány činné v trestním řízení během probíhajícího řízení.

Po zjištění všech okolností jednání konkrétní osoby na místě činu tuto postavit před soud, který rozhodne o vině nebo nevině a za spáchané jednání uloží odpovídající trest, ochranné opatření, případně oba tresty.

„Základním účelem trestního řízení je v souladu se zákonem odhalit pachatele skutku, který naplňuje znaky trestného činu podle hmotného trestního práva, vyšetřit tento skutek a postavit pachatele před soud, který rozhodne o jeho vině či nevině.“¹

Orgány činné v trestním řízení postupují ve věci trestní odpovědnosti, skutkové podstaty trestných činů a vymezení trestu či ochranných opatření dle dikce trestního zákoníku. Ve věci ukládání trestu, postupu v průběhu trestního řízení a způsobu zjištění pachatele trestní činnosti postupují dle ustanovení trestního řádu.

Zajištění pachatele a jeho potrestání není však jediným úkolem trestního řízení. Jeho dalším cílem je také spravedlivý proces, tedy snaha, aby nikdo nebyl nespravedlivě stíhán, a naopak aby pachatelé trestných činů byli po zásluze potrestáni. *„Existence řádného, tj. ústavně souladného procesu je nevyhnutelnou podmínkou existence demokratického právního státu“²*

¹ ŠÁMAL, Pavel. *Přípravné řízení trestní*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN isbn80-7179-741-3.

² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: podle stavu k ...* Praha: Leges, 2010-. Student (Leges). ISBN isbn978-80-87576-44-1.

Pokud jsou splněny výše uvedené podmínky, můžeme mluvit také o funkci preventivní, která při dodržení zákonnosti působí na ostatní občany. Přičemž k zesílení této skutečnosti slouží i spolupráce soudů se zájmovým sdružením občanů. Soud v souladu s § 199 tr. řádu koná hlavní líčení v zásadě veřejně a dále dle odstavce 2 „*má přitom na zřeteli, aby občanům byla poskytnuta v nejširší míře příležitost sledovat projednávání věci soudem a aby se co nejučinněji projevilo výchovné působení trestního řízení na širokou veřejnost ve smyslu jejího aktivního zapojení do úsilí trestnou činnost zamezovat a jí předcházet*“³

1.2 Orgány činné v trestním řízení

Orgány činné v trestním řízení jsou zákonem uvedeny v § 12 odst. 1 tr. řádu, kde jsou taxativně vyjmenovány soudy, státní zastupitelství a policejní orgán. Každá z vyjmenovaných institucí má své nezastupitelné místo a úkoly v rámci trestního řízení. V rámci přípravného řízení je největší část úkolů v této části trestního řízení kladena na policejní orgán a na státní zastupitelství.

Policejní orgán – zákon, myšleno trestní řád, přímo nestanoví, které součásti Policie České republiky se podílí na prověřování a vyšetřování trestné činnosti v rámci trestního řízení. Tato problematika je ponechána vnitřnímu rozdělení na základě interních nařízeních, kterými jsou závazné pokyny policejního prezidenta (dále jen: „ZPPP“). Z těchto závazných pokynů uvádím ZPPP č. 30/2009, o plnění úkolů v trestním řízení, ZPPP č. 137/2009, o organizaci Policie České republiky, a ZPPP č. 103/2013, o plnění některých úkolů policejních orgánů České republiky. Na základě uvedených pokynů je v rámci Policie České republiky provedena vnitřní diferenciací, která stanoví, které orgány policie šetří trestnou činnost, a to podle závažnosti jednání, tedy vzhledem k hrozcí škodě, případně k výši trestu odnětí svobody, která v případě odsouzení hrozí. Dále rozděluje úkoly v rámci přípravného trestního řízení a další.

Výše uvedený ZPPP č. 103/2013, charakterizuje policejní orgán následovně: „*Policejním orgánem se rozumí útvar Policie České republiky (dále*

³ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

jen „policie“) nebo jeho nižší organizační článek, který plní úkoly v trestním řízení, případně jiný útvar policie nebo jeho nižší organizační článek, jehož příslušníci policie (dále jen „policista“) při výkonu služby plní jednotlivé nebo dílčí úkoly trestního řízení.“⁴

Státní zastupitelství – úkoly státního zastupitelství jsou uvedeny v § 4 zk. č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství. Státní zastupitelství „za podmínek a způsobem stanoveným zákonem je orgánem veřejné žaloby v trestním řízení a plní další úkoly vyplývající z trestního řádu, nestanoví-li jinak nařízení o zřízení Úřadu evropského veřejného žalobce, vykonává dozor nad dodržováním právních předpisů v místech, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranné léčení, zabezpečovací detence, ochranná nebo ústavní výchova, a v jiných místech, kde je podle zákonného oprávnění omezována osobní svoboda“⁵

Státní zástupce vystupuje jako orgán činný v trestním řízení, a to ve všech jeho stádiích. V přípravném řízení trestním je státní zástupce dominujícím orgánem, pro který se vžil název *domine litis*. Státnímu zástupci je svěřen dozor nad zachováním zákonitosti trestního řízení. V tomto směru je mu zákonem dána možnost podle § 157 tr. řádu dávat policejnímu orgánu pokyny k provedení zde vyjmenovaných úkonů. Dále podle § 157a tr. řádu přezkoumává na základě podnětu osoby prověřované nebo poškozeného zákonný postup policejního orgánu v průběhu trestního řízení nebo podněty k odstranění průtahů v trestním řízení. Pouze státní zástupce je oprávněn k provedení některých úkonů v přípravném trestním řízení. Je to státní zástupce, kdo podáním obžaloby k soudu, ke které je dle zákona oprávněn pouze on, dává podnět k zahájení další fáze trestního řízení, zahájení jednání věci před soudem. Státní zástupce je povinen se účastnit hlavního líčení, přednáší obžalobu a prezentuje závěrečnou řeč.

Soudy – na základě ústavní zásady, že „jen soud rozhoduje o vině trestným činem a o uložení trestu za tento čin“, rozhoduje pouze soud o vině či nevině obžalované osoby. V dalším jsou to soudy, které podle dikce zákona poskytují

⁴ Závazný pokyn policejního prezidenta: o plnění některých úkolů policejních orgánů Policie České republiky v trestním řízení. Číslo 103/2013. Praha, 2013.

⁵ Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství.

ochranu právům. „Činí tak, kromě výkonu ústavního soudnictví, zejména rozhodováním sporů a jiných nesporných případů v řízení občanskoprávních, rozhodováním o vině a trestu v řízení trestním a rozhodováním v dalších případech, zejména ve správním soudnictví.“⁶

Hlavní náplní soudu však není pouze rozhodovat o vině obžalovaného a za takové jednání ukládat patřičný trest nebo jiná opatření. Soud rozhoduje v široké škále pravomocí již v přípravném řízení, kde na základě podnětu policejního orgánu a státního zástupce rozhoduje o provedení některých úkonů trestního řízení, např. nařizuje provedení domovní prohlídky, nasazení odposlechů atd. Soud dále může na základě stížností pro porušení zákona rozhodovat o zrušení rozhodnutí jak státního zástupce, tak policejního orgánu.

Není cílem této práce taxativně vyjmenovávat oprávnění jednotlivých orgánů činných v trestním řízení. Krátký výčet oprávnění jsem uvedl z důvodu přehlednosti a upřesnění pojmu orgánů činných v trestním řízení, který je v této práci hojně užíván.

1.3 Zásady trestního řízení

Základní zásady trestního řízení, obsažené v § 2 tr. řádu, jsou principy, kterými jsou povinny se v průběhu trestního řízení řídit orgány činné v trestním řízení. Tyto principy zajišťují zákonnost trestního řízení, ochranu práv osob zúčastněných na trestním řízení, tedy osob, proti kterým se trestní řízení vede, osob poškozených, ale i celé společnosti. Znalost základních zásad má stěžejní význam pro chápání průběhu trestního řízení a výklad jednotlivých ustanovení trestního řádu. „Je třeba si uvědomit, že ne všechny základní zásady se uplatňují ve všech stádiích trestního řízení“⁷

Základní zásady se nejvíce uplatní až v řízení před soudem. V přípravném řízení je užití některých ze základních zásad nevhodné, a dokonce nemožné. Jedná

⁶ CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Trestní právo procesní*. 4., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 2006. Vysokoškolské právnické učebnice. ISBN isbn80-7201-594-x.

⁷ ŠÁMAL, Pavel. *Přípravné řízení trestní*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN isbn80-7179-741-3..

se např. o zásadu veřejnosti a ústnosti. S ohledem na zaměření této práce, tedy usnesení o zahájení trestního stíhání, uvedu tu část zásad, které se týkají přímo zpracovávaného tématu:

- 1) Zásada vyhledávací, která je uvedena v ustanovení § 2 odst. 5 tr. řádu, tedy: *„Orgány činné v trestním řízení postupují v souladu se svými právy a povinnostmi uvedenými v tomto zákoně a za součinnosti stran tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí.“*⁸

Tato zásada stanoví orgánům činným v trestním řízení vyhledávat skutkové okolnosti případu z úřední povinnosti. Vyhledávat okolnosti svědčící jak v neprospěch osoby, proti které trestní řízení směřuje, tak v jeho prospěch. Ani doznání obviněného nezbavuje povinnosti přezkoumat všechny okolnosti případu.

Zásada vyhledávací se tak týká všech orgánů trestního řízení. Policejní orgán vyhledává a dokumentuje veškeré okolnosti trestného činu. Státní zástupce vykonává tuto zásadu svým oprávněním, kterým vykonává dozor nad průběhem přípravného řízení. Dle § 161 odst. 4 tr. řádu provádí státní zástupce vyšetřování ve věci spáchání trestného činu pracovníky Bezpečnostní informační služby, pracovníky Generální inspekce bezpečnostních sborů, pracovníky Vojenského zpravodajství ad. Soudu je uvedena zásada přiznána oprávněním rozhodovat o jednotlivých důkazních prostředcích a tyto vyhodnocovat bez ohledu na důkazní sílu, která je těmto důkazům přikládána ze strany obhajoby nebo obžaloby. Tedy soud musí hodnotit veškeré skutečnosti, z nichž vychází v rámci svého rozhodnutí, a není tak zbaven povinnosti doplnit dokazování, aby tak disponoval dostatkem prostředků pro své následné rozhodnutí ve věci.

Zásada *„zjistit skutkový stav věci, o kterém nejsou důvodné pochybnosti“* ukládá orgánům činným v trestním řízení zadokumentovat skutkový stav věci tak, aby umožňoval rozhodnout. V případě, že důkazní prostředky zajištěné policejním orgánem neumožní soudu rozhodnout o vině, užije se pravidlo *in*

⁸ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

dubio pro reo, tedy v pochybnostech ve prospěch obžalovaného. K tomuto však doplním, že uvedené pravidlo bývá v praxi užíváno právě až v řízení před soudem, což je zcela logický postup, jelikož užití uvedeného pravidla v přípravném řízení by vedlo k nezměrnému nárůstu odložených skutků. V případě přípravného řízení se policejní orgán řídí pravidlem vyšší míry pravděpodobnosti. O obou zmíněných tématech budu hovořit v dalších kapitolách této práce.

- 2) Zásada volného hodnocení důkazů, který je uveden v ustanovení § 2 odst. 6 tr. řádu, tedy *„orgány činné v trestním řízení hodnotí důkazy podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu.“*⁹ Tato zásada je základním předpokladem pro zjištění skutkového stavu věci. Trestní řád nikde neuvádí, jakou důkazní sílu, váhu musí mít důkazy, kolik těchto důkazů musí být nashromážděno, aby v souhrnu mohly být podkladem pro vydání rozhodnutí policejního orgánu. Policejní orgán tak rozhoduje na základě svého vnitřního uvážení, s ohledem na všechny okolnosti případu, na závažnost případu a na charakter případu. Jedná se tedy o hodnocení, které není zákonem upraveno. Neznamená to ovšem naprostou volnost a libovůli policejního orgánu. Důkazní prostředky, které jsou získávány, musí být zajištěny, zadokumentovány v souladu se zákonem: *„Zásada volného hodnocení důkazů, jak o ní hovoří § 2 odst. 6 tr. ř., mimo jiné znamená, že hodnocení důkazů, má-li být s ní konformní, musí též respektovat jako jedno z hledisek tohoto hodnocení i zákonnost důkazů“*¹⁰
- Zásada volného hodnocení důkazů je protikladem původní základní teorie. Zákon neupřednostňuje žádný ze získaných důkazních prostředků, a nepřikládá jim zásadní význam. Jediný důkaz, který nesmí být užit v trestním řízení, je takový, který byl získán nezákonným způsobem. *„Zásada volného hodnocení důkazů je vybudována na vnitřním přesvědčení orgánů činných v trestním řízení, které není projevem libovůle nebo svobody takového orgánu, ale vytváří se přísně logicky na základě zákonů a jiných právních předpisů,*

⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

¹⁰ Nález Ústavního soudu České republiky č. III. 623/2000.

přičemž se opírá o právní vědomí, o všestranné, hluboké a logické zhodnocení důkazů i jejich vzájemných souvislostí, s přihlédnutím ke všem okolnostem případu.“¹¹

- 3) Zásada obžalovací, která je uvedena v ustanovení § 2 odst. 8 tr. řádu, tedy: *„Trestní stíhání před soudy je možné jen na základě obžaloby, návrhu na potrestání nebo návrhu na schválení dohody o prohlášení viny a přijetí trestu (dále jen „dohoda o vině a trestu“), které podává státní zástupce. Veřejnou žalobu v řízení před soudem zastupuje státní zástupce“¹²*. I přes skutečnost, že tato zásada se týká především jednání před soudem, který podává státní zástupce, uvádím ji úmyslně z důvodu skutečnosti, že státní zástupce může podat obžalobu pouze pro skutek, kterým bylo ze strany policejního orgánu sděleno obvinění. Návazně na toto ustanovení může soud rozhodnout pouze o skutku, kterým byla podána obžaloba. Státní zástupce není vázán právním posouzením skutku v usnesení o zahájení trestního stíhání. Stejně tak soud není vázán právním posouzením státního zástupce, který je uveden v obžalobě. Pokud v průběhu řízení před soudem dojde soud k odlišnému právnímu názoru, může tento v následném rozsudku změnit. V případě, že je v průběhu řízení před soudem zjištěno, že obžalovaný se dopustil i jiných skutků, které nejsou uvedeny v obžalobě, vrátí věc státnímu zástupci k došetření.

1.4 Přípravné řízení

„Přípravné řízení je prvním stádiem trestního řízení. Ve srovnání s řízením před soudem zůstalo přípravné řízení nepřímé, neveřejné a převážně písemné.“¹³ Označujeme tak tu část trestního řízení, která začíná sepsáním a vydáním záznamu o zahájení trestního řízení nebo provedením neodkladných a

¹¹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0.

¹² Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

¹³ ČISAŘOVÁ, Dagmar. *Trestní právo procesní*. 4., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 2006. Vysokoškolské právní učebnice. ISBN isbn80-7201-594-x.

neopakovatelných úkonů, jež předchází zahájení úkonů, a končí podáním obžaloby, postoupením věci jinému orgánu, odložením věci dle § 159a tr. řádu nebo užitím jiných zákonných možností, které mají za následek zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby. Je úkolem policejního orgánu v průběhu přípravného řízení zajistit dostatek důkazních prostředků tak, aby výsledek této činnosti vedl dozorujícího státního zástupce k podání obžaloby. Případně pokud nedojde k zajištění dostatečného množství důkazních prostředků, policejní orgán věc ukončí odložením. Účelem přípravného řízení „*je zajistit trestné činy a zajistit jejich pachatele, zajistit provedení neodkladných, neopakovatelných a dalších úkonů, vyhledání nezbytných důkazů, popř. jejich provedení, jež jsou vždy nezbytné pro rozhodnutí státního zástupce o tom, zda ve věci podá obžalobu nebo bude provedeno jiné rozhodnutí ve věci*“¹⁴

Lze tak jednoznačně konstatovat, že přípravné řízení je nejdůležitější částí celého trestního řízení, v jehož průběhu dochází k zajištění důkazních prostředků, a z něhož následně vychází i další orgány činné v trestním řízení. Kromě policejního orgánu, který tyto důkazy na základě zákonných ustanovení zajišťuje, státního zástupce a soudu.

1.5 Prověřování

Prověřováním je označována ta část přípravného řízení, která začíná vydáním usnesení o zahájení trestního řízení nebo provedením neodkladných a neopakovatelných úkonů, jež zahájení úkonů předchází „*od tohoto okamžiku jsou úkony prováděny jako úkony trestního řízení.*“¹⁵ Prověřování končí vydáním usnesení o zahájení trestního stíhání konkrétního pachatele. Tento postup je dán v případě, že policejní orgán v rámci prověřovaného případu nashromáždí dostatek důkazních prostředků, které prokazují, že byl spáchán trestný čin a že se tohoto jednání dopustila konkrétní osoba. K zajištění důkazních prostředků disponuje policejní orgán celou řadou oprávnění dle trestního řádu, jež umožňují

¹⁴ ŠÁMAL, Pavel. *Přípravné řízení trestní*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN isbn80-7179-741-3.

¹⁵ ČISAŘOVÁ, Dagmar. *Trestní právo procesní*. 4., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 2006. Vysokoškolské právnické učebnice. ISBN isbn80-7201-594-x

provedení úkonů, které následně slouží jako důkazní prostředek k dalšímu postupu. Z výčtu výše uvedených oprávnění uvádím operativně pátrací prostředky, uvedené v hlavě IX. tr. řádu, v § 159b a následující, tedy předstíraný převod, sledování osob a věcí, použití agenta.

Dalšími oprávněními k zajištění důkazních prostředků jsou úkony provedené policejním orgánem v tomto stádiu trestního řízení jako neodkladný a neopakovatelný úkon podle § 160 odst. 4 tr. řádu. Můžeme zde uvést například provedení úkonu domovní prohlídky podle § 83 tr. řádu, prohlídky jiných prostor a pozemků podle § 83a trestního řádu a další.

Veškeré výše uvedené úkony mají v souhrnu za úkol zajistit důkazní prostředky takovým způsobem, aby na jejich základě bylo možné ze strany policejního orgánu vydat usnesení o zahájení trestního stíhání konkrétního pachatele, zcela dle dikce zákona: *„Nasvědčují-li prověřováním podle § 158 zjištěné a odůvodněné skutečnosti tomu, že byl spáchán trestný čin, a je-li dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba, rozhodne policejní orgán neprodleně o zahájení trestního stíhání této osoby jako obviněného, pokud není důvod k postupu podle § 159a odst. 2 a 3, § 159b odst. 1, 3 a 4 nebo § 159c odst. 1.“*¹⁶

Je však zapotřebí upozornit, že ne ve všech případech musí vydání usnesení předcházet prověřování trestní věci tak, jak je uvedeno výše. V praxi se můžeme setkat s takovými událostmi, které umožňují zahájit trestní stíhání konkrétní osoby prakticky ihned, příkladem je možno uvést zadržení pachatele na místě činu, kdy konkrétní okolnosti umožňují v podstatě ihned, po zahájení úkonů trestního řízení, sdělit zadrženému obvinění z konkrétního trestného činu.

V případě, že se jedná o méně závažnější trestnou činnost a jsou dodrženy ustanovení trestního řádu podle § 179a tr. řádu a následujících, může ve věci policejní orgán zahájit zkrácené přípravné řízení. Tento způsob řízení je však možný pouze u skutkově jednoduché trestné činnosti, která nevyžaduje složitější postup v rámci přípravného řízení.

¹⁶ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

1.6 Zkrácené přípravné řízení

V této souvislosti v krátkosti upozorním na průběh zkráceného přípravného řízení. Uvedené řízení se řídí ustanovením §179a až §179f tr. řádu. Tento způsob zvláštní formy trestního řízení byl do zákona zapracován novelou trestního řádu č. 265/2001 Sb. „*Cílem zkráceného přípravného řízení je v odůvodněných případech co nejefektivněji a nejrychleji postavit obviněného před soud a dosáhnout tak ve věci spravedlivého rozhodnutí v co nejkratší době.*“¹⁷ Zkráceného přípravného řízení může být užito za přesně určených podmínek, kdy pachatel je zadržen na místě nebo bezprostředně poté, a skutek, který je ve věci spatřován, spadá do působnosti okresního soudu. Zákon za uvedený skutek, který je v jednání osoby spatřován, stanoví trest odnětí svobody, který nepřesahuje horní hranici 5 let.

Ve zkráceném přípravném řízení je místo sdělení obvinění policejním orgánem sděleno podezření ze spáchání konkrétního trestného činu. Takovému podezřelému jsou pak dána stejná práva a procesní postavení jako osobě obviněné. Sdělení podezření je oproti usnesení o zahájení trestního stíhání méně formální. Dokument obsahuje pouze výrokovou větu bez jakéhokoliv odůvodnění.

Celé řízení, od sdělení podezření konkrétní osobě do předání návrhu na potrestání dozorujícímu státnímu zástupci, nesmí přesáhnout lhůtu dvou týdnů. Po zajištění veškerých důkazních prostředků policejní orgán předloží zprávu dozorujícímu státnímu zástupci. V této uvede dle ustanovení § 179c odst. 1 tr. řádu „*jaký trestný čin je spatřován ve skutku, pro který je sděleno podezření, a jaké důkazy, jež lze provést před soudem, podezření odůvodňují. Ke zprávě policejní orgán připojí všechny písemnosti a věci shromážděné v průběhu zkráceného přípravného řízení.*“¹⁸ Prodloužit lhůtu přípravného trestního řízení může dozorující státní zástupce pouze jednou, a to ve lhůtě 10 dní.

Je tak evidentní, že uvedené řízení je možné pouze u skutkově jednodušších jednání, kde je od počátku znám pachatel a která nevyžadují

¹⁷ CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Trestní právo procesní*. 4., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 2006. Vysokoškolské právní učebnice. ISBN isbn80-7201-594-x

¹⁸ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

složitější rozpracování, ať už v rovině důkazní, tak v rovině týkající se pachatele. Tím jsou myšlena například psychiatrická vyšetření, která bývají pro svou náročnost časově zdlouhavá.

1.7 Vyšetřování

Vyšetřování je navazujícím stádiem trestního řízení, zařazeného do druhé části přípravného řízení. Začátkem vyšetřování je vydání usnesení dle § 160 odst. 1 tr. řádu, kterým policejní orgán obviní konkrétní osobu z trestného činu. Tento úsek přípravného řízení končí podáním obžaloby, sjednáním dohody o vině a trestu, postoupením věci jinému orgánu, zastavením trestního stíhání, podmíněčným odložením návrhu na potrestání, odstoupením od trestního stíhání v řízení ve věcech mladistvých nebo schválením narovnání před podáním obžaloby.

Ve fázi vyšetřování je trestní stíhání vedeno vůči konkrétní osobě, která je obviněna z konkrétního jednání, které je právně kvalifikováno dle dikce trestního zákoníku. V tomto stádiu trestního řízení policejní orgán nadále zajišťuje důkazy prokazující vinu obviněného nebo zajišťuje důkazní prostředky sloužící v jeho prospěch. Policejní orgán nese plnou odpovědnost za správný postup během vyšetřování, tedy správné a včasné načasování jednotlivých úkonů, k jejichž provedení je oprávněn viz dikce § 164 odst. 5 tr. řádu: *„Kromě případů, kdy je podle tohoto zákona třeba souhlasu státního zástupce, činí policejní orgán všechna rozhodnutí o postupu vyšetřování a o provádění vyšetřovacích úkonů samostatně a je plně odpovědný za jejich zákonné a včasné provedení“*¹⁹. V některých případech žádá policejní orgán o souhlas státního zástupce k provedení úkonu, např. při sledování osob dle § 158d odst. 1, 2 tr. řádu. V dalších případech vydává policejní orgán podnět státnímu zástupci, který následně vydává návrh příslušnému soudu k vydání příkazu. I přes skutečnost, že policejní orgán by měl o souhlas dle dikce trestního řádu žádat přímo soud, je zaběhnutá praxe taková, že žádost o konkrétní úkon je směřována na státní

¹⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním.

zastupitelství. Jedná se například o podnět k provedení domovní prohlídky dle § 83 odst. 1, 2 tr. řádu.

V případě trestního stíhání osoby pamatuje trestní řád na vztahy, které mohou existovat mezi pachatelem – obviněným a obětí trestného činu. Pod těmito vztahy jsou myšleny například rodinné a manželské vazby. V těchto případech u taxativně vyjmenovaných trestných činů je další trestní stíhání osoby pachatele podmíněno souhlasem osoby poškozené. Uvedené trestné činy jsou vyjmenovány v § 163 tr. řádu. Zákon stanoví pro udělení souhlasu formální podmínky. Poškozená osoba musí svůj souhlas policejnímu orgánu písemně sdělit nebo musí být poznamenán do protokolu. Tento souhlas neboli *„toto právo poškozeného je právem neobyčejně širokým, protože souhlas s trestním stíháním může poškozený kdykoliv vzít zpět, a to až do doby, než se odvolací soud odebere k závěrečné poradě“*.²⁰

Jelikož je vyšetřování vedeno již proti konkrétní osobě, má právo užít široký rozsah práv, která jsou jí ze strany trestního řádu dána jako osobě obviněné, od možnosti zvolit si obhájce, s kterým se může po celou dobu trestního řízení radit, po možnost podávat opravné prostředky, navrhnout policejnímu orgánu provedení úkonů, které považuje v rámci trestního řízení za důležité a které slouží k jeho obhajobě atd.

Také policejnímu orgánu vyplývají povinnosti vůči obviněnému a jeho obhájci, zakotvené v § 165 tr. řádu. Umožnit obhájci být přítomen při vyšetřovacích úkonech, dále klást otázky vyslychaným osobám a o těchto úkonech obhájce včas a řádně informovat.

²⁰ CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Trestní právo procesní*. 4., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 2006. Vysokoškolské právní učebnice. ISBN isbn80-7201-594-x

2 Usnesení o zahájení trestního stíhání

2.1 Usnesení

Usnesením se v přípravném řízení rozumí forma rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení. Soud v souladu s § 119 tr. ř. rozhoduje v těch případech, kde není zapotřebí rozhodnout rozsudkem a kde to zákon výslovně stanoví. Stejně tak v rámci trestního řízení rozhoduje usnesením ve věci policejní orgán a státní zástupce. Oproti rozsudku soudu je vydání usnesení méně formální a rozhoduje se jím širší okruh věcí. Pokud je rozhodováno o vině, může policejní orgán nebo státní zástupce rozhodnout svým usnesením pouze o zastavení trestního stíhání.

„Smyslem usnesení o zahájení trestního stíhání je jednak procesní podmínka přípustnosti dalších úkonů v trestním řízení (např. vzetí do vazby, vydání příkazu k zatčení, formální procesní postupy vůbec), dále oznámení obviněnému, že se proti němu vede pro konkrétní skutek a jeho právní kvalifikaci vyšetřování, což je významné z hlediska totožnosti skutku v případné obžalobě a event. rozsudku, resp. jiném meritorním rozhodnutí, a konečně je také dělítkem mezi jednotlivými útoky pokračujícího trestného činu, jestliže tyto vycházejí najevo postupně.“²¹

Usnesení se oznamuje doručením opisu usnesení osobě, které se přímo dotýká. Usnesení je také za podmínky splnění ustanovení § 135 tr. ř. možné vyhlásit. *„Vyhlásit je nutno jen ta usnesení, která byla učiněna při úkonu prováděném za účasti osoby, které se usnesení dotýká, jakož i usnesení, která byla učiněna v hlavním líčení, veřejném zasedání nebo neveřejném zasedání.“²²*

Proti každému usnesení policejního orgánu je osoba, proti níž usnesení směřuje, oprávněna podat stížnost.

Podle ustanovení § 134 tr. řádu musí usnesení obsahovat:

- označení orgánu, o jehož rozhodnutí jde (§ 134 odst. 1 písm. a) tr. ř.,
- den a místo rozhodnutí (§ 134 odst. 1 písm. b) tr. ř.,

²¹ CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Trestní právo procesní*. 4., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 2006. Vysokoškolské právnícké učebnice. ISBN isbn80-7201-594-x

²² Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

- výrok usnesení s uvedením zákonných ustanovení, jichž bylo použito (§ 134 odst. 1 písm. c) tr. ř.,
- odůvodnění, pokud zákon nestanoví něco jiného (§ 134 odst. 1 písm. d) tr. ř.
- poučení o opravném prostředku (§ 134 odst. 1 písm. e) tr. ř.

2.2 Výrok usnesení

Výrok usnesení je nejdůležitější částí usnesení. Obsahuje větu skutkovou a větu právní. Věta skutková obsahuje popis jednání, kterého se osoba, proti které usnesení směřuje, svým jednáním dopustila. Obsah výroku by měl zahrnovat místo spáchaného jednání, čas a popsany způsob spáchání, a to v případě, že je policejnímu orgánu znám. V případě, že tomu tak není, obsahuje výroková část usnesení formulace typu: „na blíže nezjištěném místě, v přesně nezjištěnou dobu atd...“ Je ale žádoucí, aby v rámci prověřování, byly tyto skutečnosti zjištěny a zadokumentovány, což s ohledem na fázi řízení, ve kterém je usnesení vydáváno, tedy přípravné řízení, není vždy možné. V této části trestního řízení se policejní orgán nachází v začátku trestního stíhání osoby a popis skutku tak nemusí být zcela vyčerpávající. Je zapotřebí, aby bylo jednání popsáno takovým způsobem, který koresponduje se znaky skutkové podstaty trestného činu, a nebylo možné jej zaměnit s jiným, viz:

„Skutek, pro který je sděleno obvinění, musí být vždy popsán tak, aby nemohl být zaměněn s jiným“²³

Jedná-li se o úmyslný trestný čin, musí výrok obsahovat i subjektivní stránku, viz: *„V usnesení o zahájení trestního stíhání podle §160 odst. 1 tr. řádu musí být popsány okolnosti skutku, rozhodné pro jeho posouzení z hlediska všech znaků skutkové podstaty trestného činu, který je v něm spatřován, tedy i subjektivní stránky“²⁴*

²³ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočka v Táboře, spis. zn.: 14 To 75/1995.

²⁴ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 21.08.2002, spis. zn.: 9 To 72/02

V případě, že výroková věta usnesení obsahuje popis jednání více pachatelů, musí být popsáno jednání každé z těchto osob takovým způsobem, aby bylo možné konkretizovat jednání každého z nich a jejich podíl na spáchané trestné činnosti.

„Je závažnou vadou přípravného řízení odůvodňující vrácení věci státnímu zástupci k došetření podle § 188 odst. 1 písm. e) tr.ř., jestliže sdělení obvinění, resp. záznam o něm, neobsahuje nezbytné náležitosti vyžadované ustanovením § 160 odst. 1, větou třetí, tr.ř. Formulace účastenství ve formě pomoci ve smyslu ustanovení § 10 odst. 1 písm. c) tr. zák. pouze slovy "účastnil se trestné činnosti" dalšího pachatele, přičemž dále je obsažen výlučně popis skutku tohoto dalšího pachatele, nevyhovuje požadavku konkretizace skutku (jeho popisu) ve sdělení obvinění.“²⁵

Věta právní obsahuje zákonné pojmenování skutku, který je v jednání spatřován, tedy pojmenování skutku obsaženého ve zvláštní části trestního zákoníku a jeho přesné označení.

„Trestní stíhání se zahajuje pro konkrétní skutek, a nikoliv pro jeho právní kvalifikaci.“²⁶

2.3 Odůvodnění usnesení

Odůvodněním usnesení o zahájení trestního stíhání policejní orgán shrnuje veškeré skutečnosti zjištěné v rámci přípravného řízení, které vedly k vydání dotyčného usnesení, a to v souladu s § 134 odst. 2 tr. ř.: *„V odůvodnění je třeba, jestliže to přichází podle povahy věci v úvahu, zejména uvést skutečnosti, které byly vzaty za prokázané, důkazy, o něž se skutková zjištění opírají, úvahy, jimiž se rozhodující orgán řídil při hodnocení provedených důkazů, jakož i právní úvahy,*

²⁵ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 23.08.2000, spis. zn.: 1 To 66/2000

²⁶ FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN isbn978-80-210-7687-7.

na jejichž podkladě posuzoval prokázané skutečnosti podle příslušných ustanovení zákona.²⁷

V odůvodnění tak musí policejní orgán popsat svůj postup, shrnout veškeré konkrétní skutečnosti a zjištěné důkazy tak, aby osobě, proti níž usnesení směřuje, byl poskytnut celkový přehled o zjištěných skutečnostech, ze kterých policejní orgán při výroku usnesení vycházel.

V praxi se neustále setkáváme s otázkou, jak dalece rozepisovat odůvodnění usnesení, zda sdělovat veškeré důkazy, kterými policejní orgán disponuje atd. V tomto směru uvádím usnesení Ústavního soudu, který v otázce odůvodnění konstatoval: *„Nezbytným předpokladem a účelem práva na spravedlivý proces, a tedy i práva podat opravný prostředek (zde stížnost), je reálná možnost seznámit se s rozhodovacími důvody obsaženými v rozhodnutí, jež je podrobena stížnostní kritice. Pouze za těchto podmínek se totiž stěžovateli dostává i kvalifikované možnosti skutkově a právně argumentovat, a tedy v případě nesouhlasu zpochybňovat argumenty obsažené v odůvodnění, na nichž výrok jím napadeného rozhodnutí spočívá.“²⁸*

Je tedy zapotřebí, aby každé odůvodnění policejního orgánu ve věci usnesení o zahájení trestního stíhání mělo náležitosti obsažené v § 134 odst. 2 tr. řádu. Dále, aby v odůvodnění byl uveden výčet důkazních prostředků, o které se opírá výrok usnesení. V neposlední řadě jsem toho názoru, že odůvodnění by mělo obsahovat všechny důkazní prostředky, zajištěné policejním orgánem do doby vydání usnesení. Jedinou výjimku spatřuji v situaci, kdy by uvedením některých skutečností, jež mají charakter důkazu v jednom řízení, ohrozilo jiné trestní řízení v tom smyslu, že by došlo k vyjádření okolností v takové míře, v které by vedlo k ukončení trestního řízení, např. zničením důkazních prostředků uvedených v této nové věci.

K tomu se vyjadřuje i nález Ústavního soudu ČR, kdy se stěžovatel domáhal uplatnění svých práv, která mu měla být odňata, když po sdělení obvinění

²⁷ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

²⁸ Nález Ústavního soudu České republiky č. III. ÚS 3031/20

nebyl plně seznámen s podnětem dozorujícího státního zástupce o svém vzetí do vazby a nemohl se tedy k jednotlivým skutečnostem vyjádřit.

„Zásady kontradiktornosti řízení a rovnosti zbraní, vyplývající z principu spravedlivého procesu, obsaženého v čl. 6 Úmluvy, jsou sice významnými, avšak nikoliv jedinými zásadami trestního řízení. Za určitých okolností mohou kolidovat s jinými uznávanými a legitimními zásadami trestního řízení, např. se zásadou vyhledávací, zásadou hospodárnosti a zásadou rychlosti řízení, a proto mohou být, za dodržení principu proporcionality, v některých stádiích řízení, zejména v přípravném řízení, dočasně omezeny.“²⁹

Každé odůvodnění musí být přezkoumatelné v rámci případně podané stížnosti.

2.4 Další náležitosti usnesení

Mezi další náležitosti usnesení řadíme označení orgánu, který usnesení vydal. Policejní orgán je zde označen svým jménem a sídlem. Podle zaběhnuté praxe se vydané usnesení na konci označuje funkčním označením, tedy jménem a příjmením osoby, která usnesení vydala, a dále otiskem kulatého razítka se služebním znakem. Tyto náležitosti nejsou uvedeny v trestním řádě a část odborné veřejnosti se domnívá, že by jejich případná absence neměla mít vliv na platnost vydaného usnesení.

Den a místo rozhodnutí jsou dalšími náležitostmi usnesení, která jsou významná z důvodu navazujících úkonů. V případě uvedení data vydání je určováno datum běhu lhůty pro vyšetřování dané v § 167 odst. 1 tr. řádu. Dále je v případě podání stížnosti proti postupu policejního orgánu možno přezkoumat, zda nedošlo ze strany policejního orgánu k neodůvodněnému průtahy. Místo rozhodnutí má zase podstatný vliv na případný přezkum toho, zda o usnesení rozhodoval věcně a místně příslušný policejní orgán.

²⁹ Nález Ústavního soudu České republiky č. III. ÚS 239/04

Proti každému usnesení policejního orgánu je možné podat stížnost. U ostatních orgánů činných v trestním řízení, tedy státního zástupce nebo soudu, je možné také podat stížnost, ale pouze tam, kde to zákon výslovně připouští. O stížnosti podané proti usnesení policejního orgánu o zahájení trestního stíhání rozhoduje dozorující státní zástupce. Takto podaná stížnost nemá odkladný účinek. O možnosti podat proti usnesení stížnost musí být osoba, proti které usnesení směřuje, řádně poučena. Ke stížnosti z praxe doplním, že v případě podání stížnosti proti usnesení se jedná o samostatný advokátní úkon, který bývá v tomto směru z mého pohledu zneužíván. Stížnost proti usnesení je dost často jednotlivými obhájci podávána i v případech, kdy je věc jednoznačně podložena důkazními prostředky. Takové stížnosti pak ve své podstatě naprosto postrádají logiku a většinou brojí pouze proti konkrétním prvkům, které jsou úmyslně vytrženy z kontextu celého usnesení. V současné době také advokáti využívají tzv. banketní stížnost, kterou podávají automaticky s tím, že tuto do několika dní odůvodní. Mnohdy jsou schopni si takovou lhůtu protáhnout i na tři týdny. Bohužel je tento postup, který nemá žádnou oporu v zákoně, běžně tolerován ze strany státních zástupců.

Označení obviněného je další z důležitých prvků usnesení a musí obsahovat stejné údaje jako v případě vydání rozsudku ze strany soudu, tedy dle § 120 odst. 2 tr. řádu: *„Obžalovaný musí být v rozsudku označen údajem svého jména a příjmení, dne a místa narození, svého zaměstnání a bydliště, popřípadě jinými údaji potřebnými k tomu, aby nemohl být zaměněn s jinou osobou. Jde-li o příslušníka ozbrojených sil nebo ozbrojeného sboru, uvede se i hodnost obžalovaného a útvar, jehož je příslušníkem.“*³⁰

2.5 Vyšší míra pravděpodobnosti

K vydání usnesení o zahájení trestního stíhání stačí vyšší míra pravděpodobnosti. V případě vydání usnesení policejním orgánem se jedná o úvodní fázi vyšetřování, a proto nemusí obsahovat natolik konkrétní skutečnosti, jaké jsou zapotřebí například u vydání obžaloby. Rozhodnutí policejního orgánu popisované v usnesení není rozhodnutím o vině, protože to náleží pouze soudu.

³⁰ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

Z nálezu Ústavního soudu: „K závěru o spáchání trestného činu určitou osobou postačí v této úvodní fázi trestního řízení vyšší stupeň pravděpodobnosti nasvědčující tomu, že stěžovatel spáchal skutek způsobem popsáním ve skutkové větě usnesení. Z tohoto vymezení lze též vyvodit požadovanou úroveň obsahové preciznosti jednotlivých náležitostí rozhodnutí“³¹

Je však potřeba uvést, že zajištěné důkazní prostředky, ze kterých policejní orgán při vydání usnesení vychází, musí být podepřeny konkrétně zjištěnými skutečnostmi. V tomto směru uvádím ustanovení § 2 odst. 6 tr. řádu, tedy: „Orgány činné v trestním řízení hodnotí důkazy podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu.“³²

Jak tedy blíže zhodnotit pojem vyšší míry pravděpodobnosti? Lze jej shrnout tak, že vyšetřovatel trestního spisu po zhodnocení všech řádně zajištěných důkazních prostředků a na základě svého vnitřního přesvědčení rozhodne o zahájení trestního stíhání. Univerzálně určit či jiným způsobem specifikovat přesné podmínky a kritéria, která musí vydání usnesení předcházet, je dle mého názoru nemožné. Záleží tak na každém vyšetřovateli, jakým způsobem zhodnotí zjištěné důkazní prostředky, které se ovšem musí zakládat na reálných základech. Závěr, který vede k vydání usnesení, nelze opírat o nic vykonstruovaného a smyšleného.

V některých případech bude zahájení trestního stíhání vydáno na základě informací, jež jsou obsaženy v úředních záznamech nebo záznamech o podaném vysvětlení. Je tak evidentní, že důkazní síla takto nashromážděných prostředků není příliš silná a k řízení před soudem by byla taková důkazní situace naprosto slabá. V tomto směru je však zapotřebí uvést, že vydáním usnesení se vyšetřování nachází na samém počátku a popis jednání, který je uveden v usnesení, nemusí být zcela vyčerpávající, což také konstatuje Ústavní soud: „S ohledem na důkazní situaci v době zahajování trestního stíhání není možno požadovat po orgánech činných v trestním řízení zcela vyčerpávající popis skutku,

³¹ Nález Ústavního soudu České republiky č. II. ÚS 258/02

³² Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

jakého se domáhá stěžovatel. Formulace skutku, který objekt trestného činu, kým a za jakých okolností měl být popsáným jednáním zasažen, je proto dostatečná. Skutek je ve výroku usnesení policejního orgánu popsán tak, že vyjadřuje skutkové okolnosti naplňující všechny znaky skutkové podstaty stíhaného trestného činu, včetně vyčerpávajícího zdůvodnění, že látka, se kterou bylo obchodováno, je „prekursorem“ ve smyslu ustanovení § 187 trestního zákona, což je tedy dle přesvědčení Ústavního soudu dostačující“ a dále „V této fázi trestního řízení k zahájení trestního stíhání stačí vyšší stupeň pravděpodobnosti nasvědčující tomu, že obviněný spáchal skutek to-mu odpovídajícím způsobem popsáný ve výroku usnesení podle § 160 odst. 1 trestního řádu, a z tohoto vymezení lze též dovodit požadovanou úroveň a rozsah další části předmětného rozhodnutí, tj. odůvodnění.“³³

Rozhodně se tak nejedná o vyslovení viny ve vyšetřované věci. Takové rozhodnutí ani nepřísluší policejnímu orgánu a je pouze věcí soudu. V průběhu další fáze trestního řízení, když je vydáno usnesení o zahájení trestního stíhání, jsou policejním orgánem zajišťovány další důkazní prostředky. Ty směřují k objasnění celé prověřované věci tak, aby bylo možné změnit skutkový stav, při kterém bylo vydáno usnesení. Což znamená, že zvýší míru pravděpodobnosti, na takový, viz §2 odst. 5 tr. řádu: „o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro rozhodnutí orgánu činných v trestním řízení“³⁴.

Pojem vyšší míra pravděpodobnosti tak zůstává stále nespecifikovaný. Bude na výkladu každého vyšetřovatele, jak zhodnotí a logicky pojme každý konkrétní skutek, zjištěné důkazní prostředky a další okolnosti skutku. Pokud bude hodnocení posunuto příliš nízkou, výsledkem bude trestní stíhání nepřiměřeného počtu osob, na základě nízké důkazní síly. Naopak v případě příliš vysokých hodnocení bude mnoho pachatelů trestné činnosti nepotrestáno.

Z praxe doplním, že v naprostém minimu trestních případů je pachatel trestné činnosti dopaden přímo u činu nebo policejní orgán disponuje tak silným důkazním prostředkem, že o vině dané osoby není pochyb. V naprosté většině

³³ Nález Ústavního soudu České republiky č. II. 369/05

³⁴ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

případů musí policejní orgán pracovat s nepřímými důkazy, a zvláště v těchto případech je pak zapotřebí správně vyhodnotit jednotlivá fakta a tyto pak konfrontovat s pojmem vyšší míry pravděpodobnosti. V této věci uvedu případ z vyšetřovatelské praxe, kdy bylo vydáno usnesení, kterým se zahájilo trestní stíhání osoby pro přečin krádeže. Dalším šetřením ve věci bylo zjištěno, že uvedeného skutku se nedopustil obviněný a usnesení bylo dozorcím státním zástupcem zrušeno. Původně obviněná osoba pak podala stížnost na Ministerstvo spravedlnosti ČR. To ji vyhodnotilo jako oprávněnou a přistoupilo k finanční náhradě. Zároveň byl dán podnět k prošetření postupu vyšetřovatele trestního spisu, který byl odpovědný za vydání popsaného usnesení a který mohl být případně kázeňsky potrestán. Policie ČR ve své odpovědi na uvedený podnět reagovala zamítavě s odůvodněním, že v dané věci nelze stíhat vyšetřujícího policistu, jelikož tento vycházel ze zjištěných skutečností, které vypovídaly v neprospěch následně obviněné osoby, viz písemná odpověď Ministerstvu spravedlnosti, sepsaná ředitelem OŘP Praha I.: *„Policejní komisař při vydání usnesení o zahájení trestního stíhání vycházel ze zjištěných důkazů, kdy dospěl k závěru, že prověřováním bylo shromážděno dostatek důkazů, k rozhodnutí o vydání předmětného usnesení. Podle našeho názoru za daných okolností nelze u policistů v postavení policejního orgánu automaticky dovozovat regresivní odpovědnost na základě nezákonnosti rozhodnutí, které je konstatováno nadřízeným orgánem činným v trestním řízení. Pokud tuto nezákonnost nezpůsobí svým zaviněným protiprávním jednáním NELZE po takovém policistovi ani vymáhat případnou náhradu škody podle zvláštních právních předpisů“³⁵*. K potrestání vyšetřujícího policisty, mé osoby, tak nakonec nedošlo. K případu doplním, že trestný čin se nakonec podařilo sdělit, obžalovat a odsoudit. Lze tak konstatovat, že je na vyšetřovateli trestního spisu, jak zhodnotí zjištěné skutečnosti, které však musí vycházet z konkrétních důkazních prostředků.

Ve věci vyšší míry pravděpodobnosti bych se rád zmínil ještě o zásadě *IN DUBIO PRO REO*, tedy v pochybnostech ve prospěch obviněného. Z uvedeného vyplývá, že v průběhu přípravného trestního řízení se naplno neuplatňuje

³⁵ Trestní spis: KRPA-321269/TČ-2018-001178-NE, odpověď Ministerstvu spravedlnosti k podnětu o provedení kázeňského prošetření postupu policisty

zmiňovaná zásada a není to ani možné. V přípravném řízení policejní orgán pracuje s důkazními prostředky, které nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin a že se tohoto jednání dopustila konkrétní osoba. V případě taxativní povinnosti užití výše uvedené zásady již v přípravném řízení by byla většina trestných činů nepotrestána. V další části této práce se budu zabývat novelizací trestního řádu, provedenou zákonem č. 265/2001 Sb., který mimo jiné přesunul těžiště dokazování až v řízení před soud. Je tak na policejním orgánu zajistit důkazní prostředky a na soudu tyto důkazy provést a zhodnotit. V případě, že důkazy neposkytnou taková zjištění o projednávaném skutku, o kterém není pochyb, užít výše uvedené zásady.

2.6 Zachování totožnosti skutku

K totožnosti skutku blíže v zákonném ustanovení § 176 odst. 2 tr. ř.: „*Obžaloba může být podána jen pro skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání (§160)*“ a dále navazující ustanovení § 220 odst. 1 tr. ř.: „*Soud může rozhodovat jen o skutku, který je uveden v žalobním návrhu.*“ Jak z názvu tématu vyplývá, jedná se v případě zachování totožnosti o skutek, ne o právní kvalifikaci. Tedy totožnost skutku je zachována v případě, že je zachována totožnost jednání a totožnost následku. V případě totožnosti skutku nemusí být skutek popsán v usnesení policejního orgánu zcela totožný s popisem státního zástupce v obžalobě. Pokud dojde k novým skutkovým zjištěním, lze k těmto přihlížet, pokud se těmito novými skutečnostmi nemění podstata skutku. Blíže rozsudek Nejvyššího soudu České republiky: „*Totožnost skutku v trestním řízení je zachována, je-li zachována alespoň totožnost jednání nebo totožnost následku. Přitom nemusí být jednání nebo následek popsány se všemi skutkovými okolnostmi shodně, postačí shoda částečná. Z hlediska zachování totožnosti jednání i následku nejsou podstatné ty skutkové okolnosti, které charakterizují jen zavinění či jiný znak subjektivní stránky činu.*“³⁶

³⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16.02.1995, spis. zn.: Tzn 12/94

Při vydání usnesení o zahájení trestního stíhání zahajuje policejní orgán úsek vyšetřování. Během tohoto stádia trestního řízení dochází v mnoha případech k provádění dalších úkonů trestního řízení, např. výslechu svědků, provádění vyšetřovacích pokusů, rekognici... Tyto úkony mohou mít za následek zjištění nových skutečností, o kterých v době vydání usnesení neměl policejní orgán vůbec ponětí. Je tak evidentní, že tyto nové skutečnosti mohou změnit, oproti původní domněnce, místo a čas spáchání skutku, změnit okolnosti spáchání skutku atd. Totožnost skutku zůstane zachována, pokud, jak je výše uvedeno, zůstane zachována totožnost jednání nebo následku.

S nově zjištěnými skutečnostmi se následně vypořádá v obžalobě státní zástupce, který v rámci vydání obžaloby může změnit právní kvalifikaci skutku. Skutek na rozdíl od popisu policejního orgánu v usnesení o zahájení trestního stíhání popíše mnohem podrobněji nově zjištěné skutečnosti. Pokud státní zástupce ve věci obžaloby posoudí jednání obviněného jako jiný trestný čin, než který je uveden v usnesení policejního orgánu, upozorní na to před podáním obžaloby obviněného, popřípadě jeho obhájce. Jmenovaným pak musí být dána lhůta na případné podání návrhu na doplnění trestního spisu s ohledem na změnu právní kvalifikace.

„Totožnost skutku bude zachována, jestliže alespoň z části a v podstatných rysech bude zachována totožnost jednání nebo totožnost následku“³⁷

Po zhodnocení všech skutečností podá státní zástupce obžalobu k soudu. Tato má dle § 177 tr.ř. své náležitosti a pevně dané části, které musí obsahovat. Nejdůležitější částí obžaloby je popis skutku. Jak je uvedeno, soud může rozhodnout pouze o skutku uvedeném v obžalobě. K tomu se blíže vyjadřuje rozsudek Vrchního soudu v Praze: *„Podle § 176 odst. 2 tr.ř. může být obžaloba podána jen pro skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání (§ 160 TrŘ). Byla-li obžaloba podána v rozporu s tímto ustanovením, nelze v řízení před soudem obžalovaného uznat vinným takovým skutkem. Zpravidla je nutno věc ohledně takového skutku vrátit státnímu zástupci k došetření [§ 188 odst. 1 písm.*

³⁷ ŠÁMAL, Pavel. *Přípravné řízení trestní*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN isbn80-7179-741-3.

e), § 221 odst. 1 tr.ř.³⁸. Popis skutku, který je uvedený státním zástupcem v obžalobě, se musí shodovat se skutkem, zjištěným policejním orgánem, v rámci přípravného řízení, přičemž se jedná o skutek, ne o právní kvalifikaci, jak bylo uvedeno: „Jestliže jednání pachatele, jež je podle obžaloby významné z hlediska následku trestného činu krádeže podle § 247 tr. zák., soud nemá za prokázané, avšak současně jsou soudem zjištěny skutečnosti zakládající jiné jednání pachatele, než je popsáno v obžalobě, které je rovněž právně významné pro vznik téhož konkrétního následku popsaného v obžalobě, pak je totožnost skutku (§ 220 odst. 1 tr. ř.) zachována shodou následku v podobě vzniku škody na stejném majetku.“³⁹

Tedy ve shrnutí výše uvedených skutečností je patrné, že v rámci trestního řízení musí být zachována určitá linie, která je nejvíce patrná v usnesení policejního orgánu o zahájení trestního stíhání, v obžalobě, kterou vydává státní zástupce, a v následném rozsudku soudu. Tato linie se musí týkat shody jednání a následku, které musí být zachovány souběžně. Případně musí být zachováno pouze jednání nebo následek, nebo alespoň podstatná část jednání a následku. Neznamená to ovšem, což je patrné i z předcházejících řádků, že by popis policejního orgánu ve vydaném usnesení musel být shodný s popisem státního zástupce ve vydané obžalobě a soudu v rozsudku. Okolnosti, které pouze specifikují skutek, ale nenarušují totožnost skutku, mohou být použity. V opačném případě se však také může stát, že původně uvedené skutečnosti se ukážou v průběhu řízení jako neupotřebitelné a nemusí k nim být dále přihlíženo: „Na zachování totožnosti skutku nemají vliv změny v okolnostech, které pouze individualizují žalovaný skutek, tzn. že úprava popisu skutku nezpůsobuje porušení totožnosti skutku. Totožnost skutku je zachována jak v případě, kdy některé ze skutečností pojatých původně do souhrnu skutečností charakterizujících jednání nebo následek odpadnou, tak i tehdy, když k takovému souhrnu skutečností přistoupí skutečnosti další, tvořící s původními jedno jednání, popř. následek. K zachování totožnosti skutku pak postačí mj. shoda alespoň

³⁸ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 8.10.1993 spis. zn. 5 To 60/93

³⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 1. 2001 spis. zn. 3 Tz 279/2000

*v následku při rozdílném jednání, příp. byť i částečná totožnost jednání nebo totožnost následku.*⁴⁰

Uvedené zákonné podmínky znamenají, že soud je povinen rozhodovat pouze o skutku, pro který byla podána obžaloba. Jestliže však soud v rámci hlavního líčení zjistí nové skutky, které zakládají skutkovou podstatu nového trestného činu, jenž není obsažen v obžalobě, nemůže o takovém jednání rozhodnout. *„Rozhodne-li soud o skutku, pro který nebyl obviněný obžalobou stíhán, poruší zákon v ustanovení § 2 odst. 8, § 220 odst. 1 tr. ř.“*⁴¹

⁴⁰ Nález Ústavního soudu České republiky, č. I. ÚS 977/10

⁴¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31. 12. 1965, spis. zn.: 7 Tz 80/65.

3 Zahájení trestního stíhání

3.1 Počátek zahájení trestního stíhání

Ve věci počátku běhu lhůty vyšetřování není v současné době zcela jednotný názor. Část odborné veřejnosti považuje za počátek lhůty vyšetřování datum, kdy bylo vydáno usnesení o zahájení trestního stíhání policejním orgánem, druhá část bere začátek vyšetřování od chvíle, kdy si konkrétní osoba převzala usnesení o svém stíhání.

První, z výše uvedených názorů se opírá o skutečnost, že vydání usnesení se v současné době děje formou, proti níž je přípustná stížnost a jež nemá odkladný účinek.

Druhý z názorů zase argumentuje skutečností, že sdělením obvinění se trestní řízení přesouvá do fáze, kdy konkrétní osoba „již není „pouze“ podezřelým, ale že ji obviňuje ze spáchání konkrétního trestného činu a na základě této skutečnosti – kterou ovšem musí vyjavit nejen vůči sobě či vůči některým stranám trestního řízení, ale zejména vůči této osobě samotné – se právě ona stává od určitého okamžiku obviněným, a to se všemi právy i povinnostmi, které s takovým postavením zákon spojuje. To se samozřejmě může stát nejdříve v okamžiku, kdy se taková osoba o této skutečnosti relevantním způsobem dozví – tedy v okamžiku, kdy jí tuto skutečnost oznámí (usnesení o zahájení trestního stíhání jí doručí).“⁴²

V tomto směru doplním, že já za počátek lhůty vyšetřování vnímám první možnost, tedy vydání usnesení ze strany policejního orgánu. Dále doplňuji, že v případě nepřevzetí usnesení konkrétní osobou postupuje policejní orgán ve většině případů vydáním příkazu k zadržení této osoby podle ustanovení § 76a tr.ř. V tomto případě soud vždy vyžaduje předložení usnesení o zahájení trestního stíhání. Jestliže se i přes provedené vydání příkazu nepodaří osobu zadržet a usnesení jí předat a následně se dalším šetřením zjistí, že se úmyslně skrývá

⁴² Sbírka výkladových stanovisek Nejvyššího státního zastupitelství poř. č. 13/2002, ze dne 16. května 2002, k účinkům usnesení o zahájení trestního stíhání podle § 160 odst. 1 trestního řádu, ve znění novely účinné od 1. ledna 2002,

například pobytem v cizině, postupuje policejní orgán po projednání věci s dozorcím státním zástupcem podle §§ 302 až 306a tr. řádu. Poté je ustanoven obhájce, který přebírá vydané usnesení. Uvedené úkony pak probíhají v popsaném postupu až po vydání usnesení o zahájení trestního stíhání a není pochyb, že se tak děje ve fázi vyšetřování.

V případě písemnosti, která obsahuje informaci o zahájení trestního stíhání, musí být předána pouze do vlastních rukou. Zákon nepřipouští doručení písemnosti fikcí, tedy vložení do schránky.

Na základě uvedených skutečností tak můžeme úkon vydání usnesení delegovat do dvou rovin. První rovina je formálním počátkem vyšetřování, kdy policejní orgán vydává usnesení, kterým je vázán, a to jednak v případě zákonem stanovené lhůty pro ukončení vyšetřování, jednak užitím postupů, které jsou trestním řádem stanoveny pro tuto fázi trestního řízení. Druhou rovinou je samotné převzetí usnesení osobou, vůči které usnesení směřuje, čímž jsou naplněny jeho účinky. Tímto okamžikem se mění postavení osoby a zejména její zákonná práva a povinnosti v rámci další fáze trestního řízení.

Je zapotřebí také uvést, že v případě některých úkonů trestního řízení je možné tyto provést až poté, co byla konkrétní osobě sdělena obvinění. Ta má tak zaručena zákonná práva a může se účastnit úkonu. Praxe z let před 01.01.1994, kdy policejní orgán směl procesně zajišťovat důkazní prostředky bez přítomnosti osoby, proti které se trestní řízení vedlo, a tyto následně použít jako důkaz v řízení před soudem, již dnes není možná.

Převzetí usnesení o zahájení trestního stíhání konkrétní osobou má za následek i běh nové lhůty. Převzetím je skončen skutek, pro který je zahájeno trestní stíhání. Pokud po sdělení obvinění osoba pokračuje v trestním jednání, dopouští se nového skutku §12 odst. 11 tr. řádu: „*Pokračuje-li obviněný v jednání, pro které je stíhán, i po sdělení obvinění, posuzuje se takové jednání od tohoto úkonu jako nový skutek*“⁴³

⁴³ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

3.2 Vydání usnesení policejním orgánem

Do roku 2001, než byla provedena novelizace zákonem č. 265/2001 Sb., s účinností od 01.01.2002, se zahájení trestního stíhání provádělo formou opatření. Vyšetřovatel mohl sdělení obvinění provést ústní nebo písemnou formou. Ústní forma byla preferována při skutkově jednodušších přečinech, kdy vyšetřovatel před prvním výslechem ústně sdělil obvinění konkrétní osobě. V ostatních případech se vypracovalo písemné vyhotovení, které bylo předáno osobě, vůči níž sdělení obvinění směřovalo, nebo bylo takové osobě zasláno na místo trvalého bydliště.

Stížnost proti usnesení vydaného formou opatření nebyla za pomoci řádného opravného prostředku možná, ale obviněný nebo jeho obhájce mohl kdykoliv během průběhu trestního řízení vznést podnět dozorcímu státnímu zástupci, aby přezkoumal postup vyšetřovatele a popřípadě odstranil závady ve vyšetřování. Tato stížnost nebyla limitována žádnou časovou lhůtou.

V současno době a po novelizaci trestního řádu, viz výše, je sdělení obvinění, jež směřuje proti konkrétní osobě, vydáváno formou usnesení, proti kterému trestní řád připouští stížnost a kterou může obviněný nebo jeho obhájce podat do tří dnů od převzetí usnesení. O stížnosti následně rozhoduje státní zástupce, který nad vyšetřováním koná dozor.

Z pohledu obou výše uvedených způsobů sdělení obvinění je patrné, že ke změně nedošlo v souvislosti s postavením osoby, proti které směřuje, tedy obviněného. Změnila se pouze forma, kterou je obvinění konkrétní osobě sdělováno, a také způsob, jakým je možné podat proti usnesení stížnost.

3.3 Obviněný

Jak je uvedeno v předchozích kapitolách, obviněným je osoba, proti které bylo zahájeno trestní stíhání pro konkrétní trestný čin a která si převzala usnesení policejního orgánu podle § 160 odst. 1 tr. řádu. V ustanovení § 33 odst. 1 tr. ř. jsou uvedena práva obviněného: *„Obviněný má právo vyjádřit se ke všem skutečnostem, které se mu kladou za vinu, a k důkazům o nich, není však povinen*

vypovídat. Může uvádět okolnosti a důkazy sloužící k jeho obhajobě, činit návrhy a podávat žádosti a opravné prostředky. Má právo zvolit si obhájce a s ním se radit i během úkonů prováděných orgánem činným v trestním řízení.“

Obviněný může využít všech uvedených práv až ve chvíli, kdy usnesení převzal a byl tak seznámen se skutečnostmi, které jsou mu v něm kladeny za vinu. V této fázi trestního řízení by policejní orgán měl v části odůvodnění obviněnému sdělit, z jakých důkazních prostředků vycházel při svém rozhodování. V ojedinělých případech dochází v praxi k situaci, kdy odůvodnění usnesení pouze odkazuje k jednotlivým písemným dokumentům, které jsou obsaženy v trestním spisu. Blíže k této problematice viz bod 3.3. Odůvodnění usnesení.

Po převzetí a seznámením se s obsahem usnesení je právem obviněného se k těmto skutečnostem vyjádřit v protokolu o výslechu osoby v postavení obviněného. Obviněný se k usnesení může vyjádřit prakticky jakkoliv, může také odmítnout vypovídat. Jediný limit je dán možným právním postihem v případě, že by obviněný uvedl lživé skutečnosti, na jejichž základě by byla trestně stíhána jiná osoba.

Další z práv obviněného je možnost ustanovit si advokáta a s ním se po celou dobu trestního řízení radit. Toto oprávnění je však také limitováno, a to v případě přímé otázky vyšetřujícího policisty. Tehdy obviněný možnost porady s obhájcem ztrácí a je povinen odpovědět na položený dotaz.

Pokud je obviněný cizí státní příslušník, má právo užít při jednání s orgány činnými v trestním řízení svůj mateřský jazyk. To je uvedené v § 2 odst. 14 tr. ř. S tím souvisí i další z práv obviněného, které spočívá v právu na překlad taxativně uvedených rozhodnutí, které umožňuje obviněnému seznámit se s těmito písemnostmi ve chvíli, kdy nastávají právní účinky těchto rozhodnutí. V ustanovení § 28 odst. 2 tr. ř. jsou tyto písemnosti vyjmenovány.

Dále uvádím práva, která obviněný může a nemusí využít. Jedná se o právo uvádět okolnosti a důkazy sloužící k obhajobě obviněného, činit návrhy, podávat žádosti a podávat opravné prostředky.

Převzetí sdělení obvinění konkrétní osobou je možné vnímat i jako právo takové osoby plně využít svých práv dané v trestním řádu, která mu do této doby nepříslušela a která nastávají až účinkem, vyplývajícím z převzetí usnesení. V případě některých úkonů trestního řízení, například výslechu obviněného, nelze tento provést dříve než po převzetí usnesení. Pokud je ve věci více obviněných, mají obhájci dalších obviněných právo zúčastnit se výslechu spoluobviněného a po udělení oprávnění ze strany vyšetřovatele klást obviněnému otázky.

3.4 Skončení vyšetřování

Pokud policejní orgán vyčerpá všechny možnosti vedoucí k zajištění skutkových okolností případu a tyto zhodnotí tak, aby o nich nebylo žádných pochyb, umožní obviněnému, jeho obhájci a poškozenému nebo poškozeným, aby prostudovali trestní spis a podali návrhy na jeho doplnění. Vyšetřovatel musí o tomto úkonu vyrozumět oprávněné osoby minimálně tři dny před úkonem a dále umožnit oprávněným osobám v přiměřené době spis prostudovat. V případě souhlasu oprávněných osob nemusí být lhůta tří dnů dodržena.

V rámci prostudování trestního spisu předkládá policejní orgán k prostudování kompletní trestní spis včetně příloh a případných kamerových záznamů, pokud jsou součástí spisu. Součástí spisu také musí být i úřední záznamy a podaná vysvětlení dle § 158 odst. 6 tr. řádu, i když v případě těchto dokumentů se nejedná o důkazy, které by mohly být následně použity v řízení před soudem. Pokud je ve věci stíháno více osob, má každá z nich právo prostudovat kompletní spisový materiál, tedy ne pouze část, jež se týká jejího jednání.

Úkon prostudování trestního spisu je úkonem dobrovolným. Policejní orgán je povinen umožnit prostudování trestního spisu, ale záleží pouze na vůli oprávněné osoby, zda se k úkonu dostaví či nikoliv. Pokud se oprávněná osoba k úkonu nedostaví, postupuje policejní orgán tak, jako by k úkonu došlo, viz § 164 odst. 2 tr. řádu: „*Nevyužije-li obviněný, jeho obhájce nebo poškozený možnosti*

prostudovat spisy, ačkoliv na ni byli řádně upozorněni, učiní o tom policejní orgán záznam do spisu a postupuje dále, jako by k tomuto úkonu došlo“⁴⁴

„Policejní orgán je povinen umožnit obviněnému i jeho obhájci učinit návrhy na doplnění vyšetřování, a pokud takové návrhy byly vzneseny, poznamená je do záznamu o prostudování trestního spisu“⁴⁵

Obviněný, obhájce a poškozený mohou v rámci podaného návrhu na doplnění požadovat také opakování některých procesních úkonů.

Jak bylo uvedeno výše, je policejní orgán povinen poskytnout přiměřenou dobu k prostudování trestního spisu, viz náleží Ústavního soudu České republiky: *„K prostudování spisu musí být poskytnuta přiměřená doba, v rámci níž se nejen studují spisy, ale dochází k poradám mezi obviněným a obhájcem zejména o návrzích na doplnění dokazování. Čas potřebný ke studiu konkrétního spisu na konci fáze vyšetřování ve smyslu § 166 odst. 1 tr. řádu je třeba posuzovat individuálně jak s ohledem na charakter konkrétního spisového materiálu, tak i na okolnosti na straně pachatele (jeho zdravotní stav, intelektuální předpoklady, úroveň vzdělání, zda se jedná o cizince atd.)“⁴⁶*.

V praxi to ale mnohdy znamená úmyslné prodlužování trestního řízení ze strany osoby obviněné nebo jejího obhájce. Osobně jsem byl přítomen několikadennímu studování trestního spisu obviněným, který každou stránku spisu opakovaně pročítal a dělal si výpisky. Je tak otázkou, zda by bylo možné prosadit oficiální digitalizaci trestního spisu, která je již v současné době zavedena ve formě tzv. e-spisu v rámci Policie České republiky. Oprávněným osobám by byla poskytnuta kopie kompletního trestního spisu na paměťovém médiu. S tímto postupem jsem se již setkal u rozsáhlého trestního spisu kolegů, kteří trestní spis elektronicky naskenovali na paměťové médium a tento poskytovali v kopii osobám oprávněným prostudovat trestní spis. Je zapotřebí dodat, že v případě rozsáhlé trestné činnosti a při skutkovém jednání většího množství pachatelů se může úkon prostudování trestního spisu protáhnout na několik týdnů, přičemž i vyšetřovatel

⁴⁴ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

⁴⁵ ŠÁMAL, Pavel. *Přípravné řízení trestní*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN isbn80-7179-741-3.

⁴⁶ Nález Ústavního soudu České republiky č. III. ÚS 1537/07

spisu je touto lhůtou vázán. Tento způsob by tak přinejmenším ulevil vyšetřovatelům trestních spisů, a přitom umožnil oprávněným osobám disponovat kompletním trestním spisem, zcela dle dikce zákona.

3.5 Novelizace trestního řádu zk. č. 265/2001 Sb.

Ke změně ve způsobu vydání usnesení o zahájení trestního stíhání došlo novelizací zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, a to zákonem č. 265/2001 Sb. Tato novelizace bývá odbornou veřejností označována jako *velká novela trestního řádu*. Novelizace si vzala za cíl sjednotit v přípravném řízení postup policistů tak, aby nedocházelo k dualitě prováděných úkonů, jako tomu bylo v době před novelizací, před policejním orgánem a před vyšetřovatelem, ale aby došlo ke sjednocení trestního řízení a byl kladen důraz na zákonně provedený úkon trestního řízení. V dalším byla omezena přítomnost obhájců v přípravném řízení pouze na ty úkony, kde to zákon vysloveně připouští. Úmyslem bylo přesunout těžiště dokazování až k řízení před soud na úkor přípravného řízení, tedy přesunout provádění důkazních úkonů od policejního orgánu směrem na soud.

Dále došlo k posílení postavení státního zástupce při výkonu jeho dozoru v přípravném řízení a při rozhodování v tomto stádiu trestního řízení. Některé pravomoci, kterými do této doby disponoval vyšetřovatel trestního spisu, byly přeneseny na státního zástupce, který vykonává dozor nad průběhem trestního řízení. Nově měl mít státní zástupce možnost provádět kontrolu trestního spisu a písemnými pokyny určovat, jaké další úkony v rámci trestního řízení mají být ze strany policejního orgánu provedeny. K provedení těchto úkonů také stanovit časovou lhůtu.

Novelizací byla také provedena změna formy sdělení obvinění. I tato změna měla za cíl posílit pravomoci státního zástupce a jeho funkci, provádějící dozor nad průběhem trestního řízení: „*Návrh, aby zahájení trestního stíhání sdělením*

obvinění mělo formu usnesení s právem stížnosti je odrazem snahy o zvýrazněné postavení státního zástupce v přípravném řízení a důrazu na výkon jeho dozoru“⁴⁷

Uvedenou novelizací se zcela změnil tehdejší způsob průběhu přípravného řízení. Policejní orgán již nadále neměl provádět důkazy v přípravném řízení, ale nově měl zajišťovat důkazy tak, aby tyto mohly být provedeny až v řízení před soudem.

⁴⁷ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

4 Kapitola z historie – původní legislativa ČSSR

Náhledem na starší pojetí přípravného řízení zjišťujeme, že i dříve bylo rozděleno na dvě části. První bylo prověřování, které prováděl vyhledávací orgán. Institut trestního stíhání byl pak v § 160 tr. řádu ustanoven společně pro zahájení trestního stíhání, zároveň ale i pro tzv. vyhledávání.

Před započítím trestního stíhání konkrétního pachatele směly být prováděny úkony trestního řádu ohledání místa činu, prohlídka těla nebo jiné podobné úkony. Nesměl být prováděn výslech osob, ale pouze požadována vysvětlení. Vyhledávací orgán směl zahájit vyšetřování pouze tehdy, nemohl-li tak učinit vyšetřovatel a věc nesnesla odkladu a dále hrozilo-li zmaření účelu trestního řízení. Pokud bylo trestní stíhání zahájeno ze strany vyhledávacího orgánu, tento musel neprodleně vyrozumět vyšetřovatele a věc mu do 72 hodin od zahájení předat.

Vyšetřovatel zahajoval trestní stíhání odůvodněným usnesením. Další možností bylo zahájit trestní stíhání tzv. provedením zajišťovacích opatření, tedy: *„Hrozí-li nebezpečí z prodlení, pak vyšetřovatel zahájí trestní stíhání provedením zajišťovacích opatření podle oddílu druhého až pátého čtvrté hlavy (tedy zadržení, vydání a odnětí věci, domovní a osobní prohlídky nebo zadržení zásilek)“*⁴⁸

Po vydání usnesení vstoupila do vyšetřování fáze přípravného řízení. Vyšetřování prováděl vyšetřovatel zpravidla osobně. Úkolem bylo vyhledávat důkazy potřebné k posouzení celého případu. Průběh a naplánování jednotlivých úkonů prováděl vyšetřovatel sám jen na základě vlastního uvážení a s přihlédnutím k okolnostem vyšetřovaného skutku. Pouze ve výjimečných případech mohl provedení některých úkonů svěřit vyhledávacím orgánům.

Nejvýznamnější částí celého vyšetřování bylo vznesení obvinění. *„Teprve od okamžiku vznesením obvinění lze toho, kdo je podezřelý ze spáchání trestného činu považovat za obviněného a použít proti němu prostředků, daných trestním řádem proti obviněnému.“*⁴⁹ K vznesení obvinění byl oprávněn pouze vyšetřovatel

⁴⁸ RŮŽEK A KOL., Antonín. *Československé trestní řízení*. 1982. Praha: Tiskařské závody n. p., 1982. ISBN 104-21-851.

⁴⁹ Tamtéž

nebo prokurátor. V následném výslechu obviněného mu byla dána možnost vyjádřit se k samotnému obvinění a navrhnout důkazy na svoji obhajobu.

V případě vydání usnesení se kladl největší důraz na popis skutku. Obviněnému muselo být vznesení usnesení oznámeno do tří dnů od vydání nebo nejpozději před prvním výslechem, aby obviněný věděl, co je mu kladeno za vinu.

Usnesení o vznesení obvinění muselo být do 48 hodin doručeno prokurátorovi, který vykonával dozor nad zákonností a důvodností usnesení. V této souvislosti měl vyšetřovatel významné postavení a v případě vydaných pokynů ze strany prokurátora mohl proti těmto vznést písemné námitky, jestliže „*nesouhlasil s jeho pokyny k vznesení obvinění, ke kvalifikaci trestného činu a k rozsahu obvinění nebo s pokyny ke způsobu vyřízení věci v přípravném řízení*“⁵⁰. Pokud prokurátor námitkám nevyhověl, byla věc předložena nadřízenému prokurátorovi, který pokyny podřízeného prokurátora zrušil nebo věc přikázal jinému vyšetřovateli.

Vyšetřování bylo považováno za skončené, pokud vyšetřovatel nabyl přesvědčení, že výsledky vyšetřování již dostatečně osvědčily celý případ a odůvodňují podání obžaloby nebo jinak ukončují vyšetřování. Před samotným skončením vyšetřování bylo povinností vyšetřovatele umožnit obviněnému, popřípadě jeho obhájci, seznámit se s trestním spisem a navrhnout doplnění tohoto spisu. O tomto úkonu sepsal vyšetřovatel protokol. Současně platilo, že prostudování trestního spisu bylo právem obviněného, nikoliv povinností. Mohl tedy tento úkon odmítnout. V případě odmítnutí se postupovalo tak, jako by k úkonu došlo.

4.1 Vyšetřovatelé

Oprávnění vyšetřovatelů bylo v legislativě ČSSR velice silné. Vyšetřovatelé byli rozděleni do tří skupin. Jednalo se o vyšetřovatele prokuratury, kteří měli na starosti trestné činy, které vzešly z poznatků kontrolních, inspekčních nebo revizích orgánů. Dále šetřili trestné činy, spáchané osobami ve výkonu trestu odnětí svobody, trestné činy směřující proti veřejným činitelům a dále trestné činy,

⁵⁰ Tamtéž

odejmuté prokurátorem vyhledávacím nebo vyšetřovacím orgánům. Vedle vyšetřovatelů prokuratury byli zavedeni vyšetřovatelé Veřejné bezpečnosti a Státní bezpečnosti. Tito vyšetřovali ostatní trestné činy. Vyšetřovatelům byla dána procesní samostatnost: „*kteřá se projevuje v tom, že o zahájení trestního stíhání rozhodují a v jeho průběhu postupují vyšetřovatelé samostatně. Respektuje se vnitřní přesvědčení vyšetřovatelů v otázkách posouzení trestných činů i vůči pokynům prokurátora, pokud se týkají vznesení obvinění proti konkrétní osobě.*“⁵¹

Vyšetřovatelé mohli požadovat součinnost od vyhledávacích orgánů, a to i v průběhu vyšetřování. Vyšetřovacími úkony je však mohou pověřit pouze ve výjimečných situacích. Dále byla vyšetřovatelům dána možnost ve výjimečných případech vedle prokurátora postoupit trestní řízení před lidový soud. Vyšetřovatel měl také pravomoc zastavit trestní stíhání nebo trestní stíhání přerušit.

4.2 Oprávnění prokurátora a vyšetřovatele v přípravném řízení

Srovnáním postavení vyšetřovatele a prokurátora v přípravném řízení můžeme označit jako rovnocenné. Je pravda, že dle dikce zákona prokurátor „*vykonává v rozsahu stanoveném zákonem dozor nad dodržováním zákonů a jiných právních předpisů; při jejich porušení činí opatření stanovená zákonem.*“⁵². Prokurátor tedy mohl provádět jak dozor nad průběhem trestního řízení, tak se sám účastnit úkonů trestního řízení. V některých případech směl některé úkony, související se závažným zásahem do práv osob, provést pouze prokurátor nebo směly být provedeny jen s jeho souhlasem. Na druhou stranu mohl vyšetřovatel činit „*všechna rozhodnutí o postupu ve vyšetřování a o provádění vyšetřovacích úkonů samostatně a je plně odpovědný za jejich zákonné a včasné provedení.*“⁵³

⁵¹ KROULÍK, Pavel. *HISTORIE VYŠETŘOVÁNÍ TRESTNÍCH DELIKTŮ U NÁS*. Týn nad Vltavou – Malá Strana: Nová Forma, 2017. ISBN 978-80-7453-845-2.

⁵² Čl. 104, Ústavního zákona č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky

⁵³ RŮŽEK A KOL., Antonín. *Československé trestní řízení*. 1982. Praha: Tiskařské závody n.p., 1982. ISBN 104-21-851.

Jak je v předchozí kapitole uvedeno, vyšetřovatel trestního spisu mohl mít námitky k pokynům prokurátora a v případě, že těmto námitkám nebylo vyhověno, byla věc řešena nadřízeným prokurátorem.

Z uvedeného textu tak dokládám, že postavení vyšetřovatele bylo v rámci přípravného řízení opravdu silné a až na výjimky byl průběh této části trestního řízení zcela na jeho rozhodnutí. V dalších kapitolách uvedu současné a navrhované změny v přípravném řízení trestním, které souvisí s přípravou nového trestního řádu. Nemyslím si, že minimální účast státního zástupce v průběhu přípravného trestního řízení, která byla zavedena v popisované době, je správná. Je to státní zástupce, který jde s prací policie před soud a zde obhájí výsledky této práce. Proto by měla být jeho role, oproti popisované roli prokurátora, mnohem aktivnější. Stejně tak ale nesouhlasím s názorem, aby policie prováděla pouze zajištění důkazů pro budoucí užití před soudem. V některých specifických situacích je zcela správné, že policie může důkazy k řízení před soud zajistit.

5 Rekodifikace trestního práva procesního

Od roku 1989 je v České republice snaha změnit a vydat nový zákon upravující trestní proces, kterým by byl nahrazen zákon z roku 1961. Původní záměr byl vytvořit požadovaný dokument do konce roku 1993. Stanovené datum se však neustále posunovalo a k cílenému záměru v průběhu let nedošlo. Ministerstvo spravedlnosti ČR vytvořilo rekodifikační komisi, která měla za úkol provést analýzu stavu současného trestního řádu a stanovit cíle, na základě kterých by bylo možno vypracovat nové znění trestního řádu. Z činnosti rekodifikačních komisí vzešlo několik novelizačních zákonů, ale k vytvoření zcela nového zákona, upravujícího postup v trestním řízení, prozatím nedošlo. „*Od roku 1998 doplňuje tyto tendence stále výrazněji i snaha zajistit kompatibilitu našeho trestního práva s mezinárodními úmluvami, kterými je Česká republika vázána, a s evropským právem uplatňovaným v Evropské unii, jejímž členem se Česká republika stala od 1. května 2004. Jedině novela trestního řádu, provedená zákonem č. 265/2001 Sb., přistoupila k řadě otázek již koncepčním způsobem a předjímal některé instituty a postupy, s kterými se počítalo i v budoucí rekodifikaci trestního řádu.*“⁵⁴

V současné době stále probíhají práce na novém trestním řádu. Komisi byly schváleny základní principy, které počítají s využitím záměrů, stanovených v průběhu let 2004 až 2008. Počítá se s vytvořením právního dokumentu, podle kterého bude procesně upraveno celé trestní řízení. Tento dokument musí aktuálně reagovat na současné požadavky a závazky, vyplývající z mezinárodních smluv, kterými je Česká republika vázána, a z jejího členství v Evropském společenství.

Komise dále stanovila dílčí body, které představují cíle nového trestního řádu. Jedná se především o snahu urychlit trestní řízení ve všech stádiích, viz předkládací zpráva Ministerstva spravedlnosti České republiky: „*Rychlost řízení podmiňuje spravedlivý charakter řízení - zdlouhavost řízení může vést k oslabení*

⁵⁴ Ministerstvo spravedlnosti České republiky: Rekodifikace trestního práva procesního. *Justice.cz* [online] – věcný záměr trestního řádu – předkládací zpráva

*hodnoty důkazu, navíc obviněný i poškozený jsou vystavováni nejistotě o výsledku řízení, vytrácí se vztah mezi trestným činem a trestem, neúměrně dlouho se udržuje stav, kdy obviněný, který je považován za nevinného, musí snášet zásahy do ústavně chráněných práv a svobod.*⁵⁵ V dalším z bodů se ukazuje snaha posílit postavení státního zástupce v trestním řízení a těžiště dokazování přesunout až k řízení před soud. Další bod se zabývá zlepšením práv poškozeného a možností posílit jeho práva procesní. Uvedené body jsou pouze částečným výčtem z celého rozsáhlého záměru týkající se nového trestního řádu.

Postavení státního zástupce v průběhu přípravného řízení je podle návrhu nového trestního řádu významným způsobem posíleno. Státní zástupce si bude v přípravném řízení vytvářet podmínky pro budoucí zastupování veřejné obžaloby před soudem. V přípravném řízení se tedy budou provádět pouze ty procesní úkony, které budou mít význam pro následné dokazování a které bude státní zástupce považovat za důvodné s ohledem k následnému průběhu před soudem. Postavení státního zástupce v přípravném řízení označovaného *dominus litis* tak bude mít za cíl opatření důkazních prostředků. V tomto směru bude policejní orgán „*pod dozorem státního zástupce povinen náležitě objasnit okolnosti nasvědčující spáchání trestného činu vyplývající z trestního oznámení nebo jiného podnětu, a pokud bude mít za to, že trestní stíhání je neúčelné vzhledem k okolnostem vymezeným v zákoně, věc usnesením odloží.*“⁵⁶ Státní zástupce naproti tomu bude oprávněn věc odložit z důvodu nedostatku veřejného zájmu na potrestání pachatele trestného činu: „*Veřejný zájem na dalším vedení trestního řízení není naplněn v případě, pokud bylo vzhledem k zákonem vymezeným okolnostem dosaženo účelu trestního řízení nebo není potřebný trestní postih osoby, která má být nebo byla obviněna.*“⁵⁷

Ve výše uvedených a pouze částečných ukázkách navrhovaných změn, které se týkají prací na novém trestním řádu, jsem chtěl demonstrovat záměr tvůrců, který se dotkne hlavně přípravného řízení, jak ho známe dnes. Role policejního

⁵⁵ Ministerstvo spravedlnosti České republiky: Rekodifikace trestního práva procesního. *Justice.cz* [online] – Východiska a principy nového trestního řádu

⁵⁶ Tamtéž

⁵⁷ Tamtéž

orgánu zajišťovat důkazní prostředky tak bude ještě více snížena, a to na úkor státního zástupce, který, jak z celého kontextu soudím, bude mít v celém přípravném řízení hlavní úlohu a bude rozhodovat o vhodnosti a potřebě jednotlivě prováděných úkonů.

Policejní orgán tak nadále bude mít v rámci přípravného řízení za úkol zajistit důkazní prostředky tak, aby tyto mohly být předloženy soudu k provedení. Mnoho důkazů vlivem času podléhá zkáze, a tak bude úkolem jednotlivých složek policie tyto důkazy vyhledat, vhodným způsobem zakonzervovat a poté předat soudu. V této souvislosti literatura hovoří o tzv. „*vyhledávací a fixační funkci přípravného řízení*“⁵⁸

V této části se záměrně se zabývám pouze změnami, které se týkají přípravného řízení a úlohy státního zástupce, abych tak dostal záměru této práce popsat části trestního řízení.

5.1 Vyšetřující soudce a soudce v přípravném řízení

V krátkosti se v rámci práce zmíním o institutu vyšetřujícího soudce, který se v případě zavedení do systému trestního řádu významně dotkne přípravného řízení, a o kterém se uvažuje. Institut vyšetřujícího soudce je nejvíce znám z francouzského systému trestního řízení. Podle francouzského práva je na vyšetřujícím soudci, aby zajistil veškeré důkazní prostředky v souzené věci. Státní zástupce pověřuje vyšetřujícího soudce zahájením vyšetřování, předkládá mu případy trestných činů. Dalším způsobem zahájení vyšetřování je podnět k zahájení řízení přímo od poškozené osoby. Úkolem vyšetřujícího soudce tak je „*hledat pravdu, vyšetřující soudce musí posoudit spis a další vyšetřování, aby zjistil, zda existuje dostatek důkazů, aby mohl být případ projednán před soudem.*“⁵⁹

⁵⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN isbn978-80-7502-185-4.

⁵⁹ MCKEE, J. Y. *Systémy justice v Evropě a Severní Americe - Francie*. Helsinky, Finsko: INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI, 2001. ISBN ISBN 80-7338-012-9.

Vyšetřující soudce může v rámci své pravomoci, a pokud to uzná za nutné, požádat, aby policie dále pokračovala ve vyšetřování. Sám pak může vyslýchat obžalovanou osobu, provádět konfrontaci s výpovědí svědků. Jmenuje soudní znalce a může i prošetřit místo činu. Vyšetřující soudce také podává zprávy o trestných činech. Jestliže dospěje k závěru, že trestný čin neexistuje, je tento odložen. Pokud ovšem zhodnotí důkazy jako dostatečné, pošle obviněného před soud.

Ve vývoji většiny evropských zemí je institut vyšetřujícího soudce v současné době na ústupu. Naopak se rozšiřují úkoly, které vykonává soudce v rámci přípravného řízení. Jedná se například o schvalování úkonů, které významným způsobem zasahují do práv a svobod občanů. Z českého práva můžeme jmenovat např. povolení soudce s úkonem domovní prohlídky, se sledováním osob a věcí, které zasahuje do soukromí takové osoby atd. V dalších úkonech přípravného řízení je v současnosti zákonem přímo vyžadována přítomnost soudce. Jedná se například o výslech svědka před zahájením trestního stíhání konkrétního pachatele. Dále u úkonu rekognice v přípravném řízení. U všech těchto úkonů se jedná o úkony neodkladné a neopakovatelné. Soudce zde neřídí a nemá vliv na průběh prováděných úkonů, dohlíží však na jejich zákonnost. Takový soudce se nazývá *soudce přípravného řízení*.⁶⁰

Praxe ukazuje, že postavení soudce, ať už v pozici vyšetřujícího soudce, nebo soudce přípravného řízení, nemůže být dominujícím činitelem přípravného řízení jako „realizátora vyhledávací, fixační a verifikační funkce ve vztahu k dokazování“⁶¹.

V nově navrhovaném trestním řádu se v současné době uvažuje o zřízení tzv. soudce pro přípravné řízení, o kterém je psáno výše, nebo také předprocesního soudce. Ten by měl podle návrhu „rozhodovat o některých zásazích do základních práv a svobod a o stížnostech proti některým rozhodnutím státního zástupce v přípravném řízení, event. v jiných případech stanovených

⁶⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN isbn978-80-7502-185-4.

⁶¹ Ministerstvo spravedlnosti České republiky: *Rekodifikace trestního práva procesního*. *Justice.cz* [online] – Východiska a principy nového trestního řádu

*zákonem (např. v rámci zjednodušeného řízení v návaznosti na zkrácené přípravné řízení), a působí tedy jako určitý orgán soudní kontroly v přípravném řízení“.*⁶²

Provedení uvedeného záměru by však v současné době vyžadovalo provedení reorganizace soudnictví v České republice a s tím související navýšení počtu soudců, což se setkává se značným odporem části odborné veřejnosti.

5.2 Zhodnocení funkce jednotlivých orgánů v přípravném řízení trestním

K uvedeným chystaným změnám ve věci připravovaného trestního řádu, které se týkají jak posílení práv státního zástupce, tak zavedení institutu soudce přípravného řízení, z praxe uvádím, že si nejsem dost dobře schopn takovou změnu představit. Do prosince roku 2021 jsem sloužil ve funkci vyšetřovatele obvodní služby kriminální policie, předtím jsem na stejném oddělení pracoval na pozici operativce kriminální policie, zabývající se trestnou činností na úseku motorových vozidel. Ve většině prošetřovaných činů se jednalo o majetkovou trestnou činnost. Na pozici vyšetřovatele jsem měl na starosti od 5 do 15 trestních spisů. Každý trestní spis jsem musel mít dopodrobna přečtený se znalostí detailů každého z nich. Na uvedeném oddělení pracovalo sedm vyšetřovatelů a každý měl přidělený obdobný počet trestních spisů. Pod policejní obvod Prahy I., což je rozdělení pražských městských částí podle policejní systematizace, kam spadají městské části Prahy 1, 6 a 7, je celkem 11 oddělení kriminální policie.

Na jednotlivých státních zastupitelstvích, která jsou na Praze 1, 6 a 7, tak bylo dozorovat veškeré trestné činy, které byly prověřovány. Na Obvodním státním zastupitelství pro Prahu 1 pracuje k v současné době 13 státních zástupců⁶³. Z vlastní zkušenosti vím, že nápor trestných činů na jednotlivé státní zástupce byl enormní. Státní zástupci byli zběžně seznámeni s jednotlivými trestnými činy, ale aby každý z těchto trestných činů znali do podrobností, s tím jsem se skutečně

⁶² Ministerstvo spravedlnosti České republiky: Rekodifikace trestního práva procesního. *Justice.cz* [online] – Východiska a principy nového trestního řádu

⁶³ Údaj převzat z internetového zdroje: Státní zástupci | Obvodní státní zastupitelství pro Prahu 1 - Soustava státního zastupitelství ČR (verejnazaloba.cz)

nesetkal. Přitom je tato znalost základní podmínkou, aby mohl státní zástupce fungovat tak, jak předpokládá připravovaný trestní řád. S jednotlivými trestnými činy se někteří státní zástupci seznámili až ve chvíli, kdy bylo policejním orgánem vydáno unesení o zahájení trestního stíhání nebo vydán jiný podnět, na jehož základě museli státní zástupci dále rozhodnout. Uvedenými řádky nechci rozhodně prezentovat negativní kritiku státních zastupitelství, spíše chci poukázat na nutnost navýšení státních zástupců v případě, že bude chtít zákonodárce uskutečnit záměr, obsažený v nové koncepci trestního řádu. V současné době a za stavu počtu státních zástupců, je tento záměr nerealizovatelný.

Stejný názor vnímám i v případě zavedení institutu soudce pro trestní řízení. I v této souvislosti bude zapotřebí navýšit kapacity soudců, a to především ve velkých městech, kde je samozřejmě trestná činnost mnohem vyšší. V případě soudců na Obvodním soudě pro Prahu 1 byl vždy vyčleněn jeden ze soudců, který měl na starosti žádosti vydávané cestou státního zastupitelství, policejním orgánem. Co se týče vyřízení podaných žádostí, vždy byl ze strany policejního orgánu kladen důraz na co nejrychlejší vyřízení požadované žádosti, ať už se jednalo o povolení k domovní prohlídce nebo schválení odposlechu telekomunikačního provozu. Uvedené žádosti byly vždy vyřízeny maximálně do 48 hodin, pokud se nejednalo o naléhavý případ. O celkové znalosti celého spisového materiálu, o který se žádost opírala, tak mohu pouze spekulovat. Vždy, když jsem telefonicky žádal o sdělení stavu podnětu, musel jsem spis, pod kterým byla žádost podána, soudu blíže specifikovat, aby mohla být mezi ostatními žádostmi dohledána. Jak uvádím výše, je naprostou nutností navýšit stavy státních zástupců a soudců, pokud mají být naplněny zamýšlené změny obsažené v novém trestním řádu.

V neposlední řadě se chci zmínit o snižování pravomocí policejního orgánu, který spatřuji v úmyslu omezit možnost zajistit důkazní prostředky přímo v přípravném řízení. K tomuto mám poznámku, že je to policejní orgán, jednotlivý policisté, ke kterým směřuje první důvěra poškozených ve vyřízení nespravedlnosti, která se stala. Jsou to dále policisté, kteří přímo v terénu prověřují veškeré okolnosti související s trestným činem. Mnohdy navážeme kontakt nejenom se samotnými pachateli trestných činů, ale v rámci zjišťování

poměrů pachatele, jeho aktuálního výskytu i s dalšími rodinnými příslušníky, čímž poznáme i poměry, z kterých případný pachatel pochází. Policisté tedy díky tomu, že většinu zjištěných skutečností prověřují přímo v terénu, mají přehled a vazby na jednotlivé děje a osoby, které se i přes dnešní moderní dobu, kdy vše řešíme přes výpočetní techniku, nedají jiným způsobem získat. Proto bych neodebíral policejnímu orgánu možnost zajišťovat důkazní prostředky a nevytvářel bych z policistů pouze jakýsi servis pro ostatní složky trestního řízení.

Pokud bych měl uvedené vztáhnout na současný stav, určitě bych ponechal úkony, provedené jako neodkladný a neopakovatelný úkon. Sám jsem se setkal se situací, kdy bylo zapotřebí provést výslech osoby vysokého věku jako svědka v přípravném řízení před sdělením obvinění. K úkonu nakonec za zákonem dodržovaných podmínek došlo. V době, kdy byla věc následně projednávána u soudu, již uvedená osoba nebyla z důvodu zdravotních komplikací a užívaných medikamentů schopna výslechu před soudem.

Policejnímu orgánu bych tak stále, a to i v budoucnu, ponechal možnost posouzení a následného provedení těch úkonů trestního řízení, kterým z některých v zákoně uvedených důvodů hrozí zmaření nebo ztráta.

Je otázkou v případě zajištění důkazů v přípravném řízení, do jaké míry mají být prosazována práva obviněného na spravedlivý proces a uplatnění všech jeho zákonných práv a na druhé straně práva veřejnosti na ochranu před kriminalitou.

Závěr

Na počátku práce jsem vytyčil body, které jsem chtěl v rámci této práce popsat. Jedná se především o popis usnesení o zahájení trestního stíhání a s ním souvisejícími náležitostmi. Myslím si, že v tomto směru práce splnila svůj účel. V jednotlivých kapitolách byly, jak jsem předeslal, popsány části, které musí usnesení obsahovat. Taktéž jsem dostatečně a za užití dostupných judikátů popsal pojem vyšší míry pravděpodobnosti, který není zákonem pevně stanoven. Postup byl také dodržen u zachování totožnosti skutku.

Práce obsahuje i předem avizované popisy univerzálních pojmů, které se týkají institutů a dalších zákonných názvů a postupů, jež jsou v této práci obsaženy. U každé kapitoly jsem se v rámci možností snažil uvést případy z praxe, se kterými jsem se osobně setkal a které mají nějaký význam s ohledem na popisovanou problematiku. V této souvislosti jsem také vyslovil názory, které opírám o dlouholetou praxi u Policie ČR.

V posledních kapitolách jsem se zabýval historií a popsal jsem postupy, podle kterých probíhalo přípravné trestní řízení za minulého režimu v době ČSSR. Zde jsem i v krátkosti uvedl vztah a kompetence prokurátora v přípravném řízení. Dále jsem popsal připravované změny, které souvisí s vytvářením nového právního dokumentu – trestního řádu. I zde jsem se striktně držel pouze části, týkající se přípravného trestního řízení. Tato část práce sice neobsahuje informace k usnesení o zahájení trestního stíhání, ale popisuje změny, které se výrazněji dotknou přípravného řízení a postavení jednotlivých orgánů trestního řízení. V tomto ohledu jsem pokládal za povinnost uvést i navrhované instituty vyšetřujícího soudce a soudce přípravného řízení. I přes skutečnost, že se tyto kapitoly přímo nedotýkají usnesení, mají vliv na celé přípravné řízení, a tedy i na způsob vydání usnesení.

V této kapitole jsem také provedl zhodnocení připravovaných změn a aktuálního stavu, vzhledem ke svým zkušenostem, kterou v popisované oblasti mám a o které jsem se v průběhu této práce několikrát zmínil. V této souvislosti si dovoluji mimo odbornost práce, kterou by bezesporu měla diplomová práce být, odbočit k citátu mého oblíbeného komisaře, s kterým se ztotožňuji: „*Během*

Maigretovy praxe byly kousek po kousku odbourávány výsady policie, zatímco pravomoc vyšetřujících soudců vzrůstala.“⁶⁴

Pokud mám zhodnotit práci v celém rozsahu, myslím si, že jsem splnil předeslaný záměr popisu usnesení o zahájení trestního stíhání a jeho místa v přípravném řízení a s tím spojených náležitostí. Jsem si vědom, že ke konci jsem se odklonil z předeslaného směru, který jsem v úvodu vytyčil, ale v mezích celkového pojetí práce, která se vedle zmíněného usnesení týkala i přípravného řízení.

⁶⁴ SIMENON, Georges. *Nelítostný Maigret*. 11-009-71. Praha: Orbis, 1971. ISBN 18-602-22-862.

Použitá literatura:

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: podle stavu k ...* Praha: Leges, 2010-. Student (Leges). ISBN isbn978-80-87576-44-1.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN isbn978-80-7502-185-4.

RŮŽEK A KOL., Antonín. *Československé trestní řízení*. 1982. Praha: Tiskařské závody n.p., 1982. ISBN 104-21-851.

ŠÁMAL, Pavel. *Přípravné řízení trestní*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN isbn80-7179-741-3.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0.

FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN isbn978-80-210-7687-7.

FRYŠTÁK, Marek a Petra POLIŠENSKÁ. *Dokazování v přípravném řízení: nejvýznamnější judikatura k vybraným tematickým okruhům*. Praha: Leges, 2014. Praktik (Leges). ISBN isbn978-80-87576-85-4.

CHMELÍK, Jan. *Trestní řízení*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-488-6.

CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Trestní právo procesní*. 4., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 2006. Vysokoškolské právní učebnice. ISBN isbn80-7201-594-x

KROULÍK, Pavel. *HISTORIE VYŠETŘOVÁNÍ TRESTNÍCH DELIKTŮ U NÁS*. Týn nad Vltavou - Malá Strana: Nová Forma, 2017. ISBN 978-80-7453-845-2.

Judikáty:

Nálezy Ústavního soudu České republiky:

Nález Ústavního soudu České republiky č. III. ÚS 3031/20

Nález Ústavního soudu České republiky č. III. ÚS 239/04

Nález Ústavního soudu České republiky č. III. ÚS 1537/07

Nález Ústavního soudu České republiky č. III. 623/20.

Nález Ústavního soudu České republiky č. II. ÚS 258/02

Nález Ústavního soudu České republiky č. II. 369/05

Nález Ústavního soudu České republiky, č. I. ÚS 977/10

Rozsudky a usnesení Vrchního a Krajského soudu

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16.02.1995, spis. zn.: Tzn 12/94

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 21.08.2002, spis. zn.: 9 To 72/02

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 8.10.1993 spis. zn. 5 To 60/93

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 23.08.2000, spis. zn.: 1 To 66/2000

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočka v Táboře, spis. zn.: 14 To 75/1995.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31. 12. 1965, spis. zn.: 7 Tz 80/65.

Sbírka výkladových stanovisek Nejvyššího státního zastupitelství

Sbírka výkladových stanovisek Nejvyššího státního zastupitelství poř. č. 13/2002, ze dne 16. května 2002

Pokyny

Závazný pokyn policejního prezidenta: o plnění některých úkolů policejních orgánů Policie České republiky v trestním řízení. Číslo 103/2013. Praha, 2013.

Internetové citace:

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Ministerstvo spravedlnosti České republiky: Rekodifikace trestního práva procesního. *Justice.cz* [online] – Východiska a principy nového trestního řádu

Ministerstvo spravedlnosti České republiky: Rekodifikace trestního práva procesního. *Justice.cz* [online] – věcný záměr trestního řádu – předkládací zpráva

Údaj převzat z internetového zdroje: Státní zástupci | Obvodní státní zastupitelství pro Prahu 1 - Soustava státního zastupitelství ČR (verejnazaloba.cz)

Ostatní:

SIMENON, Georges. *Nelítostný Maigret*. 11-009-71. Praha: Orbis, 1971. ISBN 18-602-22-862.